Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Економічний факультет
Кафедра фінансів

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти

на тему: «Розвиток операцій банків на ринку платіжних карток»

Виконала: студентка 2 курсу, групи ФБС(з)-М2
спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа і страхування»
Сотниченко Наталія Сергіївна
Керівник: к.е.н., доцент кафедри фінансів
Дмитровська В.С.
Рецензент:

Івано-Франківськ - 2024 р.

Зміст

ВСТУП 3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК 8
1.1. Сутність операцій банківських установ з платіжними картками 8
1.2. Типи банківських платіжних карток 19
1.3. Нормативно-правова база ринку банківських платіжних карток 27
Висновки до розділу 1 31
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК 33
2.1. Аналіз структури ринку банківських платіжних карток в Україні. 33
2.2. Аналіз використання банківських платіжних карток. 39
2.3. Вплив фінансових технологій на український ринок платіжних карток 45
2.4. Аналіз операцій банківських установ з платіжними картками на прикладі АТ «Акцент-Банк» 51
Висновки до розділу 2 67
РОЗДІЛ 3 ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ НА РИНКУ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК 69
3.1. Основні проблеми розвитку операцій із платіжними картками в Україні 69
3.2. Напрями вдосконалення операцій банків на ринку платіжних карток 72
3.3. Прогнозування тенденцій розвитку ринку банківських карткових платежів 77
Висновки до розділу 3 80
ВИСНОВКИ 82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 85
Додатки 91

ВСТУП

Актуальність теми. Актуальність дослідження ринку платіжних карток у сучасному світі обумовлена стрімкими технологічними змінами та неперервним удосконаленням споживчих вимог. Розвиток безконтактних технологій, збільшення обсягів мобільних платежів та поширення інновацій у фінансовій сфері зумовлюють необхідність глибокого аналізу динаміки ринку платіжних карток. Питання забезпечення безпеки та конфіденційності особистих даних користувачів набувають особливої актуальності, враховуючи зростаючі вимоги до безпеки та приватності у фінансовому секторі. Надійність платіжних систем, що забезпечують безпеку та конфіденційність, стає ключовою у відповіді на ці виклики.

Збільшення конкуренції серед банків на українському ринку платіжних карток стимулює фінансові установи до постійного вдосконалення своїх послуг. Сучасні клієнти висувають підвищені вимоги до зручності, доступності, і особливо, до безпеки операцій із платіжними картками, що вимагає від банків адаптації їх систем до змінюваних потреб та оновлення технологічних рішень.

Дослідження розвитку ринку банківських платіжних карток в Україні є предметом наукового аналізу великої кількості дослідників. Важливий внесок у вивчення цієї теми зробили А. Л. Аврамчук та А. С. Моргун, Є. О. Бублик, О. А. Джусов, О. І. Піляк, Т. О. Кавун, Т. О. Мацієвич, Н. І. Корецька, О. В. Легкоступ, О. В. Ваганова, Н. В. Архірейська та О. В. Кучкова. Їх роботи сприяють глибшому розумінню та аналізу тенденцій у цій галузі**.**

Проте, незважаючи на значний обсяг наукових досліджень у сфері розвитку платіжних карток, сучасні воєнні дії в Україні спричинили зміни в доступності та використанні деяких фінансових інструментів. Зокрема, тимчасове переміщення великої частини населення, пошкодження інфраструктури та нові безпекові виклики внесли корективи у споживчу поведінку та платіжні пріоритети. Такі умови актуалізують потребу в адаптації

та переосмисленні існуючих підходів до регулювання, безпеки, і інновацій у секторі платіжних карток, підкреслюючи важливість цього дослідження для відповіді на нагальні потреби ринку. Тому, з огляду на ці обставини, актуальність даного магістерського дослідження є належно обґрунтованою.

Метою даної магістерської роботи є комплексне дослідження впливу фінансових технологій на український ринок платіжних карток з акцентом на аналізі сучасних тенденцій, інноваційних рішень та їхнього впливу на безпеку, доступність та ефективність платіжних систем.

Основними **завданнями** даного дослідження є:

– розкрити сутність та значення інвестиційної діяльності для комерційного банку;

– розглянути типи банківських платіжних карток;

– дослідити нормативно-правову базу ринку банківських платіжних карток;

– провести аналіз структури ринку банківських платіжних карток в Україні;

– проаналізувати використання банківських платіжних карток;

– дослідити вплив фінансових технологій на український ринок платіжних карток;

– провести аналіз операцій банківських установ з платіжними картками на прикладі АТ «Акцент-Банк»;

– розглянути основні проблеми розвитку операцій із платіжними картками в Україні;

– визначити напрями вдосконалення операцій банків на ринку платіжних карток;

– здійснити прогноз тенденцій розвитку ринку банківських карткових платежів;

Об'єктом дослідження у даній магістерській роботі є український ринок платіжних карток, в контексті впливу на нього сучасних фінансових технологій.

Предметом дослідження є процеси адаптації банківської сфери до

інновацій у сегменті платіжних карток, включно з безконтактними платежами та токенізацією.

Теоретичною та методичною основою дослідження слугують положення на основі загальних фундаментальних концепцій фінансової теорії, а також спеціалізованих знань у сфері фінансових технологій і управління ризиками в банківській сфері.

Під час виконання магістерської роботи застосовувались різноманітні наукові методи для всебічного розуміння та аналізу інновацій у сфері платіжних карток. Системний підхід дозволив комплексно оцінити еволюцію платіжних систем та їх вплив на фінансовий сектор України. Аналітичний метод застосовувався для детального аналізу поточних тенденцій та виявлення ключових факторів, які впливають на розвиток ринку платіжних карток. Наукове узагальнення допомогло інтегрувати зарубіжний досвід та порівняльний аналіз стану ринку платіжних карток в інших країнах, що забезпечило об’єктивне порівняння і висвітлення найкращих практик. Метод абстракції був використаний для глибокого розуміння теоретичних аспектів, що дозволило виокремити основні принципи та моделі, які можуть бути застосовані у контексті українського ринку.

Інформаційна база дослідження. Інформаційна база цього дослідження охоплює широкий спектр джерел, що забезпечують глибокий аналіз ринку платіжних карток. Зокрема, використовувались нормативно-правові документи України, які регулюють банківську діяльність та використання платіжних карток. Окрім цього, основу інформаційної бази склали наукові статті та монографії вітчизняних та зарубіжних авторів, аналітичні доповіді та статистичні дані від Національного банку України, що включають дані про обсяги та структуру використання платіжних карток. Важливим джерелом стали також звіти провідних банків України, зокрема ПриватБанку та Монобанку, а також АТ «Акцент-Банк» що дозволило оцінити практичний аспект застосування новітніх фінансових технологій.

Наукова новизна дослідження полягає в систематизації та критичному

аналізі існуючих підходів до вивчення ринку платіжних карток, а також уточненні ролі фінансових технологій у цьому процесі. Результати дослідження вносять вклад у розуміння впливу цифровізації на поведінку споживачів та стратегічні зміни в банківській діяльності. Особлива увага приділена аналізу нових тенденцій, таких як зростання мобільних платежів та безконтактних транзакцій. Рекомендації, розроблені на основі дослідження, надають практичні поради для оптимізації банківських продуктів і збільшення їх конкурентоспроможності на ринку.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що вони надають комерційним банкам інструментарій для адаптації до швидкозмінних умов ринку платіжних карток. Розуміння тенденцій, таких як зростання безконтактних платежів та розвиток мобільних фінансових технологій, дозволяє банкам не тільки оптимізувати свої існуючі пропозиції, а й розробляти нові продукти, які відповідають очікуванням споживачів.

Застосування рекомендацій, виведених з дослідження, сприятиме підвищенню безпеки транзакцій, зменшенню ризиків шахрайства, та підвищенню загальної довіри клієнтів до електронних платіжних систем. Крім того, детальний аналіз ринкових тенденцій допоможе банкам формувати ефективніше цінове позиціонування та маркетингову стратегію щодо своїх карткових продуктів.

Апробація результатів дослідження. Апробація результатів дослідження відбулася під час «Звітної наукової конференції студентів Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника за 2024 рік», де було представлено основні висновки та рекомендації з дослідження.

Структура роботи. Структура магістерської роботи включає вступ, три розділи з поясненнями та висновками, а також список використаних джерел. Вступ охоплює актуальність теми, мету дослідження, об'єкт і предмет, методи аналізу, новизну та практичне значення роботи. Розділи розглядають теоретичні аспекти, аналітичний огляд ринку платіжних карток і прогнози розвитку цієї сфери. Висновки підсумовують основні результати дослідження.

Список джерел включає наукові публікації та нормативні матеріали. Загальний обсяг роботи – 86 сторінок.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК

1.1. Сутність операцій банківських установ з платіжними картками

Платіжні картки стали невід'ємним атрибутом життя сучасної людини, забезпечуючи швидкий та зручний доступ до фінансових ресурсів. Від перших спроб їх впровадження до сучасних технологічних рішень, платіжні картки пройшли тривалий шлях розвитку, адаптуючись до потреб ринку та вдосконалюючи механізми безготівкових розрахунків. Їх еволюція стала результатом технологічного прогресу, глобалізації фінансових ринків і зростаючого попиту на швидкі та безпечні платіжні інструменти.

Популярність банківських платіжних карток значно зросла в порівнянні з використанням готівкових коштів, що пояснюється їх численними перевагами, серед яких зручність, легкість у користуванні та високий рівень безпеки для споживачів. Водночас розвиток карток став частиною глобальної тенденції до цифровізації економічних процесів. Цифрова трансформація охоплює всі аспекти фінансової системи, дозволяючи підвищити швидкість транзакцій і рівень контролю з боку фінансових інститутів та регуляторів. Вперше концепція використання картки для покупок була представлена американським публіцистом Едвардом Белламі ще в 1880 році у його праці «Looking Backward», що надихнуло винахідників на створення прототипів платіжних карток. Практична реалізація цієї ідеї відбулася в США, які стали першопрохідцями у впровадженні споживчого кредиту через використання платіжних карток вже в першій половині XX століття.

Розвиток банківських платіжних карток почався з середини XX століття, коли з'явилися перші спроби створити альтернативні інструменти для безготівкових розрахунків. Однією з таких спроб була поява картки Diners Club у 1950 році, що призначалася для розрахунків у ресторанах. Незважаючи на

обмежене використання, ця картка стала першим кроком до впровадження більш універсальних рішень у сфері платежів. Через кілька років, у 1958 році, American Express запустила свою першу платіжну картку, яка набула значно більшого поширення та використовувалася не лише для розрахунків у ресторанах, але й у готелях та роздрібній торгівлі. Важливим етапом стало те, що American Express першою масово впровадила пластикові картки, що значно полегшило їх використання та зберігання [20, с.52].

У 1950-х роках розвиток банківських платіжних карток був на початковому етапі, але важливі події вже заклали основу для їх подальшої популяризації. У 1951 році Franklin National Bank випустив першу пластикову картку, що стала значним кроком уперед у розвитку технологій платіжних інструментів. Ця подія започаткувала новий підхід до безготівкових розрахунків, зробивши картки доступнішими та практичнішими для використання.

Значний прорив стався у 1958 році, коли компанія American Express запровадила пластикові картки для масового користування, що швидко отримали популярність серед споживачів. Цей період став ключовим для формування інфраструктури платіжних систем, які надавали можливість банкам відкривати рахунки клієнтам і створювати мережу точок для приймання карток до оплати.

В 1960-х роках почали з'являтися перші великі платіжні системи. У 1966 році BankAmericard була перетворена на систему Visa, що згодом стала однією з найбільших у світі. У той же час була заснована система Interbank Card Association, яка пізніше отримала назву Mastercard. Обидві платіжні системи почали активно стандартизувати процеси обробки транзакцій і створювати глобальні платіжні мережі, що дозволили банкам у різних країнах обслуговувати клієнтів та приймати картки для розрахунків [26].

Таким чином, 1950-1960-ті роки стали ключовим періодом для закріплення платіжних карток у фінансовій системі, що зробило можливим їх глобальне поширення в наступні десятиліття. Завдяки зусиллям таких лідерів,

як Franklin National Bank, American Express, Visa та Mastercard, платіжні картки швидко інтегрувалися в економіку, перетворившись на незамінний інструмент для безготівкових розрахунків [20, с.54].

У 1970-х роках почалося широке впровадження платіжних карток у побуті споживачів. Завдяки розвитку інфраструктури для обробки карткових операцій, банківські установи розширювали свої можливості, залучаючи все більше клієнтів до використання карткових продуктів. Це стало можливим завдяки появі систем авторизації та процесингових центрів, які обробляли транзакції в режимі реального часу, що дозволило значно прискорити та підвищити безпеку платежів. Важливим технологічним нововведенням стала поява магнітної смуги на картках, що дозволяла зберігати інформацію про власника та сприяла спрощенню процесу зчитування даних [26].

У 1980-х роках платіжні картки почали стрімко розвиватися завдяки впровадженню чипових технологій. Основним проривом стала розробка системи EMV (Europay, Mastercard, Visa), яка забезпечила вищий рівень безпеки завдяки унікальній ідентифікації кожної транзакції. Чипові картки стали більш надійними та захищеними, ніж магнітні, що сприяло їх поширенню по всьому світу. Технологія EMV поступово стала стандартом для більшості країн, забезпечуючи безпеку транзакцій та захищаючи користувачів від шахрайства.

У 1990-х роках відбувся ще один важливий етап еволюції платіжних карток – впровадження безконтактних платежів. З'явилися перші безконтактні картки, що використовували технологію Near Field Communication (NFC). Ця технологія дозволяла здійснювати платежі шляхом простого піднесення картки до термінала, що значно спрощувало та прискорювало процес оплати. Безконтактні платежі швидко стали популярними серед користувачів, оскільки забезпечували не лише зручність, але й додаткову безпеку завдяки відсутності фізичного контакту між карткою та терміналом [26].

На початку XXI століття ринок платіжних карток зазнав нової хвилі змін, пов'язаних із розвитком мобільних технологій та цифровізації фінансових

послуг. Почали з'являтися віртуальні картки, що використовувалися виключно для онлайн-платежів. Такі картки стали популярними серед користувачів інтернет-магазинів, оскільки забезпечували безпеку та зручність при проведенні операцій через мережу. Разом з тим, мобільні платіжні платформи, такі як Apple Pay та Google Pay, інтегрували платіжні картки в смартфони та інші мобільні пристрої, що стало ще одним кроком у напрямку цифровізації платіжних систем.

Важливо зазначити, що розвиток ринку платіжних карток в Україні розпочався значно пізніше, у середині 1990-х років, коли перші українські банки почали вивчати міжнародний досвід та розробляти власні карткові проєкти. У 1996 році кілька провідних банків України отримали статус "Principal Member" у міжнародній платіжній системі Visa International, що дало їм можливість емітувати картки та здійснювати операції в рамках цієї глобальної мережі. До того ж, українські банки, такі як ПриватБанк, Промінвестбанк, Аваль, ПУМБ та Укрексімбанк, приєдналися до платіжної системи Europay (нині частина Mastercard International), що сприяло подальшому розвитку карткових продуктів в Україні [13].

Таким чином, еволюція ринку платіжних карток являє собою динамічний процес, який тісно пов'язаний із технологічними інноваціями, покращенням зручності використання для користувачів та глобалізацією фінансових ринків. Платіжні картки від простих магнітних карт до багатофункціональних інструментів, що включають безконтактні платежі, мобільні додатки та цифрові гаманці, забезпечують безпечні та швидкі транзакції у глобальному масштабі. Ця еволюція відбувається у контексті швидкого розвитку цифрових технологій, що впливає на стандарти безпеки та прозорість управління особистими фінансами. Окрім того, інтеграція штучного інтелекту та машинного навчання в системи управління платіжними картками сприяє створенню нових можливостей для персоналізації обслуговування клієнтів та збільшення ефективності фінансових операцій.

З метою узагальнення теоретичних підходів до сутності банківських

операцій із платіжними картками необхідно провести аналіз наукової літератури щодо визначення поняття «платіжна картка». Слід зазначити, що науковці та економісти пропонують різні підходи до трактування цього поняття, базуючись на різних концепціях і аспектах функціонування платіжних систем. У табл. 1.1 наведено узагальнений огляд поглядів науковців щодо сутності платіжної картки, що демонструє багатогранність цього поняття та його значущість у сучасних фінансових системах.

Таблиця 1.1

Сучасні підходи до трактування сутності поняття «платіжна картка»

Автор	Визначення поняття
Підхід до визначення в якості платіжної картки	
В.М. Кравець, А.С. Савченко	«ідентифікаційна пластикова картка, емітована банком, що дає змогу держателю одержувати готівкові кошти, розраховуватися за товари і послуги в межах витратного ліміту картки»
С.О. Пиріг	«персоніфікована пластикова картка з магнітною смугою або чіпмодулем, яка є ключем доступу до управління банківським рахунком і дає її власнику можливість безготівкової оплати товарів або послуг в різних торгових і сервісних підприємствах, що приймають картки до оплати, одержувати готівку у відділеннях банків і в банкоматах, а також користуватися іншими додатковими послугами та певними перевагами»
Підхід до визначення в якості інструменту	
Закон «Про банки і банківську діяльність	«платіжний інструмент - засіб, що містить реквізити, які ідентифікують його емітента, платіжну систему, в якій він використовується, та, як правило, держателя цього банківського платіжного інструмента»
А.М. Мороз	«персоніфікований платіжний інструмент, що дає клієнту можливість здійснення безготівкових платежів за куплені товари чи надані послуги і за необхідності отримувати чи поповнювати готівковими коштами поточний картковий рахунок»
Підхід до визначення в якості банківського документу	
І.А. Бланк	«іменний фінансовий документ у формі пластикової магнітної картки, виданий комерційним банком (або іншою фінансово-кредитною установою) для здійснення розрахунків у безготівковій формі за придбані товари та надані послуги»
С.В. Мочерний	«документ на носії електронної інформації у вигляді пластикової картки, що випускається кредитно-фінансовими установами; дає можливість його пред'явнику отримувати без оплати у готівковій формі товари та послуги, зокрема отримання через банківські установи готівки, та підтверджує особам, які надають ці товари та послуги, що оплата їх вартості буде здійснена з рахунків у банках»

продовження табл. 1.1

Підхід до визначення в якості платіжно-ідентифікаційного засобу	
ЗУ «Про платіжні послуги»	«електронний платіжний засіб у вигляді пластикової чи іншого виду картки»
А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко	«спеціальний платіжний засіб у вигляді емітованої в установленому законодавством порядку пластикової чи іншого виду картки, що використовується для ініціювання переказу грошей з рахунку платника або з відповідного рахунку банку з метою оплати вартості товарів і послуг, перерахування грошей зі своїх рахунків на рахунки інших осіб, отримання грошей у готівковій формі в касах банків, фінансових установ, пунктах обміну іноземної валюти уповноважених банків та через банківські автомати, а також здійснення інших операцій, передбачених відповідним договором»
А.Г. Загородній	«розпізнавальний засіб у вигляді пластикової чи іншої картки, що містить визначені платіжною організацією обов'язкові реквізити, за допомогою яких можна ідентифікувати платіжну систему та емітента платіжної картки; його використовують для переказу з рахунку платника чи відповідного рахунку банку з метою оплати вартості товарів та послуг, перерахування грошей зі своїх рахунків на рахунки інших осіб, отримання грошей у готівковій формі в касах банків, фінансових установ, пунктах обміну валюти уповноважених банків та через банківські установи»

Джерело: складено автором на основі даних [10, 19, 26, 29].

Досліджуючи сучасні підходи до визначення поняття «платіжна картка», можна виділити основні характеристики цього фінансового інструменту. По-перше, платіжна картка є продуктом емісії банку. Вона має вигляд прямокутної пластини стандартних розмірів 8,56 см на 5,39 см, виготовленої зі стійкого до зовнішніх впливів матеріалу, найчастіше пластику. Картка оснащена магнітною стрічкою або чіпом, а у разі цифрових рішень – токенізована. Важливою складовою є наявність інформації про власника, що дозволяє його ідентифікувати у системі BankID. Платіжна картка дає можливість здійснювати безготівкові операції або отримувати готівкові кошти через відповідні технічні пристрої, такі як банкомати.

Аналіз літературних джерел показав, що підходи до визначення платіжної картки варіюються, але в основному зводяться до категорій «пластикова картка», «інструмент», «документ» та «засіб». Попри різноманітність трактувань, більшість із них мають схожу сутність. У контексті посилення

цифровізації банківських послуг доцільно орієнтуватися на законодавче визначення: «платіжна картка – електронний платіжний засіб у вигляді пластикової чи іншого виду картки» [51].

Однією з ключових функцій платіжної картки є ідентифікація її користувача як суб’єкта платіжної системи. В Україні використовуються платіжні картки як внутрішньодержавних, так і міжнародних платіжних систем. Для здійснення емісії та еквайрингу карток банки можуть або створювати власні платіжні системи, або укладати угоди з існуючими міжнародними платіжними організаціями про членство чи участь у таких системах.

Грошові кошти в Україні існують у двох формах: готівковій та безготівковій. Остання представлена записами на рахунках у банках. Одним із завдань банків є забезпечення безготівкових розрахунків для населення та суб'єктів господарювання у сфері торгівлі та послуг. Використання платіжних карток є одним із основних способів забезпечення цих операцій. Таким чином, клієнти звертаються до банків з метою отримати платіжні картки, що дозволяє їм доступ до безготівкових коштів та можливість здійснення широкого спектра фінансових операцій.

Банки мають право надавати платіжні послуги та здійснювати операції з платіжними картками своїх клієнтів на основі загальної банківської ліцензії, без необхідності отримання додаткових ліцензій. Для кращого розуміння основних понять, розглянемо визначення «платіжної операції» та «платіжної послуги» відповідно до Закону України «Про платіжні послуги».

Платіжна операція визначається як «будь-яке внесення, переказ або зняття коштів, незалежно від правовідносин між платником та отримувачем, що є підставою для здійснення такої операції» [51]. Платіжна послуга, у свою чергу, – це діяльність, яка передбачена Законом і полягає в наданні та/або супроводженні платіжних операцій [51].

Надання банками платіжних послуг і проведення операцій з платіжними картками здійснюється на основі укладеного договору між банком та клієнтом. Цей договір має містити такі ключові положення:

- інформацію про банк-надавача платіжних послуг;
- деталі щодо наданих послуг, які є предметом договору;
- інформацію про комісії, процентні ставки та курс обміну валют, що застосовуються під час виконання платіжної операції;
- способи комунікації між банком та клієнтом (телефонні дзвінки, смс-повідомлення, мобільні додатки, електронні листи тощо);
- вимоги до безпеки та збереження інформації;
- терміни дії договору, умови внесення змін та припинення договору;
- заходи захисту прав клієнта та порядок врегулювання спорів.

Укладений договір є основою для надання клієнту банківських послуг, у тому числі послуг, пов'язаних із використанням платіжних карток.

Окрім цього, операції з платіжними картками мають значні переваги для держателів карток, банків-емітентів, банківської системи та економіки загалом. Ці переваги відображені у рис.1.1 і дають можливість оцінити позитивний вплив використання платіжних карток на різних рівнях.

Рис.1.1. Переваги операцій з платіжними картками для усіх стейкхолдерів (складено на основі [29, 44]).

Хоча використання платіжних карток має численні переваги, існують і певні недоліки. Однак, на нашу думку, їх кількість значно менша, ніж переваг, і повна відмова від готівки у сучасному цифровому світі є практично неможливою. Разом із тим, неможливо повністю відмовитися і від готівкових коштів, оскільки можуть виникнути непередбачувані ситуації, коли технічна можливість для безготівкових операцій відсутня. Найкращим рішенням є диверсифікація фінансових інструментів, тобто поєднання готівкових і безготівкових розрахунків із пріоритетом на останніх.

Запровадження інновацій у сфері платіжних карток вимагає від банків постійного оновлення програмного забезпечення, підготовки та перепідготовки персоналу, що призводить до значних інвестицій у технологічне переоснащення та підтримання цифрової інфраструктури на відповідному рівні. Для торговців, які приймають оплату за допомогою карток, також виникають додаткові витрати на закупівлю обладнання для безготівкових розрахунків, його обслуговування та навчання співробітників. Однак, ці витрати є незначними у порівнянні з витратами на обслуговування готівкової виручки.

Для користувачів платіжних карток одним із недоліків можуть бути комісії за обслуговування карток. Проте, більшість банків лояльно ставляться до власників зарплатних та соціальних карток, що знижує їх фінансове навантаження. Основні ризики пов'язані з картковим шахрайством та методами соціальної інженерії, що потребує від користувачів підвищеної уваги та обізнаності.

Серед факторів, що впливають на операції банків з платіжними картками, варто виділити декілька ключових. На думку Карася А., одним із найважливіших зовнішніх факторів є швидкий розвиток інтернет-технологій, електронної комерції та систем онлайн-замовлень [32с. 6]. Левицька Т. зазначає, що на функціонування ринку платіжних карток також впливають такі

фактори, як недостатній рівень розвитку інфраструктури, несумлінна конкуренція, зокрема щодо тарифної політики деяких банків [19, с.152].

Роль і місце операцій банків із платіжними картками суттєво трансформуються під впливом цифрових технологій. Завдяки інтернет-банкінгу, клієнти отримали можливість самостійно керувати своїми картками в режимі онлайн, а завдання банків полягає у забезпеченні технічної та організаційної підтримки для здійснення швидких та безпечних транзакцій. Однак, Сокольська О. зазначає, що на ефективність операцій із платіжними картками негативно впливають такі фактори, як «неякісний зв'язок, обмежені можливості авторизаційних центрів, слабке та застаріле програмне забезпечення» [53, с. 45].

З огляду на це, банки активно інвестують в оновлення та вдосконалення програмного забезпечення, що значно знижує вплив зазначених факторів. Завдяки цьому вдосконаленню банки можуть забезпечити своїм клієнтам надійні та безпечні послуги у сфері безготівкових розрахунків.

Краснов І. та Шевалдіна В. розмежовують фактори, що впливають на операції банків із платіжними картками, на чотири основні групи: політичні, економічні, соціальні та технологічні [29, с. 77-82]. Політичні фактори визначають законодавчо-правове регулювання діяльності банків у цій сфері. Економічні фактори формують умови для збільшення дохідності клієнтів, що сприяє зростанню культури безготівкових розрахунків. Соціальні фактори включають зміни в стилі життя, які визначають потреби клієнтів у використанні сучасних фінансових інструментів. Технологічні фактори на сьогодні є, на нашу думку, найважливішими, оскільки розвиток банківських цифрових технологій, таких як комп'ютерні та телекомунікаційні системи, прискорює впровадження нових рішень та диверсифікацію операцій із платіжними картками.

Таким чином, сучасний розвиток операцій банків із платіжними картками демонструє динамічні зміни, зумовлені впливом технологічного прогресу, зростанням попиту на цифрові банківські послуги та зміною поведінки

споживачів. Платіжні картки стали невід'ємною складовою фінансових операцій, забезпечуючи безпеку, зручність та швидкість розрахунків у різних сферах економіки. Однак, разом із перевагами, постають і виклики, зокрема технічні збої та карткове шахрайство, що вимагає постійного вдосконалення інфраструктури з боку банківських установ. У майбутньому подальша інтеграція цифрових технологій, таких як мобільні платіжні платформи та інновації у сфері безпеки, ще більше зміцнить позиції платіжних карток як основного інструменту безготівкових розрахунків.

1.2. Типи банківських платіжних карток

Ринок банківських платіжних карток є багатогранним і зазнав значної еволюції протягом останніх десятиліть. Сучасна банківська система пропонує широкий спектр платіжних інструментів, які відрізняються за своїм функціональним призначенням, технологічними рішеннями, рівнем обслуговування та застосуванням. Їх класифікація є важливою складовою для розуміння структури безготівкових розрахунків та формування загальної картини функціонування фінансових інструментів у глобальній економіці.

Класифікація банківських платіжних карток є багатогранною та тісно пов'язаною з розвитком сучасних технологій, що постійно вдосконалюють процеси платежів і збільшують зручність користування. Також вона зумовлена розширенням функціональних можливостей карток, що дозволяють не тільки здійснювати покупки, а й брати участь у програмах лояльності, керувати фінансовими ресурсами та користуватися іншими фінансовими послугами. Крім того, на класифікацію впливають зміни економічних і соціальних умов, як-от зростання попиту на безготівкові розрахунки, поширення електронної комерції та підвищення рівня фінансової інклюзії. Згідно з аналізом наукових джерел, класифікація платіжних карток може бути проведена за різними критеріями, зокрема за їхнім призначенням (дебетові, кредитні, передплачені),

технологією обробки (магнітна смуга, чіп, безконтактні технології), емітентом (банківські, корпоративні), а також за регіональним охопленням (національні, міжнародні). Такий підхід відображає складність їх функціонування та інтеграцію в різноманітні системи платежів, взаємодію з банківськими установами, торговими точками та іншими учасниками ринку.

Таблиця 1.2 відображає основні класифікаційні ознаки банківських платіжних карток.

Таблиця 1.2

Класифікація банківських платіжних карток

№ з.п.	Класифікаційний критерій	Види платіжних карток
1	Матеріал виготовлення	Картонні, металеві, пластикові, віртуальні (токенізовані)
2	Механізм розрахунків	Картки двосторонніх систем, картки багатосторонніх систем
3	Функціональне призначення	Дебетові, кредитні
4	Характер використання	Корпоративні, індивідуальні, сімейні, соціальні
5	Спосіб запису інформації	Графічний, ембосування, штрих-код, магнітна стрічка, чіп або мікросхема, лазерний запис
6	Територіальна приналежність	Міжнародні, національні, локальні, автономні
7	Час використання	Строкові, безстрокові
8	Види пільг для власників	Стандартні, бізнес-картки, елітні (Gold, Platinum)

Джерело: складено на основі [3, 4, 9, 21, 28].

Один із ключових трендів сучасного ринку банківських платіжних карток

– поширення токенізованих карток. Вони являють собою віртуальні картки, створені в результаті заміни реквізитів фізичних платіжних карток на унікальні цифрові ідентифікатори (токени), що використовуються для здійснення операцій через смарт-пристрої з функцією NFC. Це технологія, що дозволяє виконувати платежі через сервіси, такі як Apple Pay, Google Pay, Garmin Pay тощо [18].

Токенізовані платіжні картки є віртуальними та інтегруються у мобільні пристрої користувачів. Використовуючи додатки «електронних гаманців», клієнти можуть здійснювати безготівкові розрахунки без фізичного носія картки. Важливою перевагою цієї технології є те, що токени не містять персональних даних і генеруються для кожної транзакції окремо, що значно підвищує безпеку фінансових операцій.

Поряд із класифікацією банківських карток, існує також класифікація операцій, які виконуються з використанням платіжних карток. Таблиця 1.3 містить основні критерії, за якими можна класифікувати операції банків із картками.

Таблиця 1.3

Класифікація операцій банків із платіжними картками

№ з.п.	Класифікаційний критерій	Види операцій з платіжними картками
1.	Одержувачі послуг	Операції для юридичних осіб, операції для фізичних осіб
2.	Облік на балансі	Операції, що обліковуються на балансових рахунках, позабалансові
3.	Резидентність	Операції з картками емітентів-резидентів, операції з картками емітентів-нерезидентів
4.	Валюта	Операції з картками в національній валюті, операції в іноземній валюті
5.	Тип платіжної системи	Операції з картками локальних платіжних систем, міжнародних
6.	Технологічна схема проведення	Операції он-лайн (on-line), операції оф-лайн (off-line)
7.	Економічна суть	Фінансові операції, нефінансові операції

Джерело: складено на основі [3, 4, 9, 17, 21, 28].

Операції банків із платіжними картками також розмежовуються за технологічною схемою їх виконання: он-лайн та оф-лайн. Он-лайн операції передбачають постійний телекомунікаційний зв'язок між банком-еквайром та емітентом у режимі реального часу, що дозволяє виконувати транзакції швидко та з мінімальними ризиками. Оф-лайн операції, навпаки, не потребують безперервного зв'язку під час здійснення операцій, і їх можна виконувати без негайної авторизації з боку емітента, що актуально для систем, де використовуються паперові технології [4].

Економічний зміст операцій з платіжними картками поділяється на фінансові та нефінансові. Фінансові операції передбачають перекази грошових коштів або їх облік, тоді як нефінансові операції можуть включати запити на баланс, зміни налаштувань картки тощо.

Рис.1.2. Розподіл операцій банків з платіжним картками за їх економічних змістом (складено на основі [34]).

Технологічний процес безготівкових розрахунків із використанням платіжних карток базується на кількох ключових елементах. Для здійснення платежу клієнт повинен володіти платіжною карткою з позитивним залишком на рахунку або затвердженим кредитним лімітом. Торгове підприємство, зі свого боку, повинне мати укладений договір еквайрингу з банком, що є учасником платіжної системи, для обслуговування платіжних карток, а також забезпечити надійне функціонування POS-терміналу для зв'язку з банком.

Процес авторизації є невід'ємною частиною транзакції, оскільки передбачає перевірку і схвалення банком можливості виконання операції. У загальній схемі карткових розрахунків діють кілька видів угод: між торговельним підприємством та власником картки – щодо придбання товарів, між банком та торговим підприємством – щодо прийняття платіжних карток як засобу оплати, а також між банком та власником картки – щодо компенсації банку суми, сплаченої торговельному підприємству за здійснені операції.

Процес здійснення карткових розрахунків через банк-еквайр зображено на рис. 1.3.

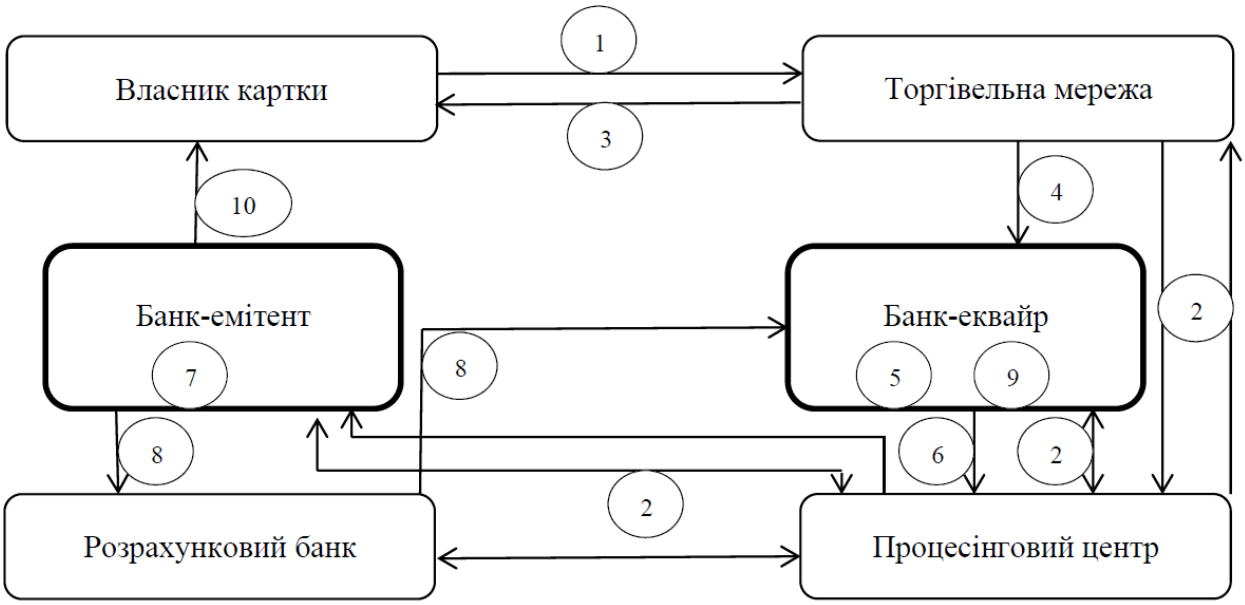

Рис.1.3. Схема проведення розрахунків за допомогою платіжної картки (складено на основі [23])

Схема проведення платежів за допомогою платіжної картки включає наступні етапи:

1. Клієнт обирає товар у торговельній точці.
2. Під час оплати платіжною карткою торговець ініціює запит до процесингового центру для авторизації операції та отримання дозволу на її виконання.
3. Після авторизації, торговець виписує рахунок, видає товар разом з ним та повертає картку клієнту.
4. Торговець передає до банку-еквайра звіт про здійснені операції з використанням карток.
5. Банк-еквайр зараховує кошти на рахунок торговця, за вирахуванням обумовленої комісії.
6. Банк-еквайр через процесинговий центр передає запит банку-емітенту на оплату відповідно до звіту.
7. Банк-емітент списує кошти з рахунку клієнта згідно з вимогою банку-еквайра та рахунком за придбані товари.

8. Банк-емітент, через розрахунковий банк, перераховує суму на рахунок банку-еквайра.

9. Банк-емітент погашає заборгованість перед торговельною мережею.

10. Клієнт отримує повідомлення про стан свого рахунку після проведення операції.

Банки та платіжні системи часто проводять освітні кампанії для підвищення фінансової грамотності серед клієнтів, навчаючи їх користуватись безготівковими платіжними засобами у торгових мережах, здійснювати фінансові операції самостійно та розширювати спектр можливостей для дистанційних операцій з використанням платіжних карток.

Аналіз операцій з платіжними картками буде неповним без оцінки ризиків, які супроводжують їхнє використання. Ці ризики, по суті, схожі на ризики, притаманні традиційним методам оплати, однак мають свої особливості. Основні ризики безготівкових операцій відображено на рис.1.4.

З точки зору клієнта найбільш актуальним ризиком сьогодні є загроза шахрайства з платіжними картками. Для ефективного протистояння таким ризикам банки впроваджують низку заходів. Одним із найдієвіших методів є забезпечення клієнтам можливості підвищеного контролю за своїми фінансовими операціями.

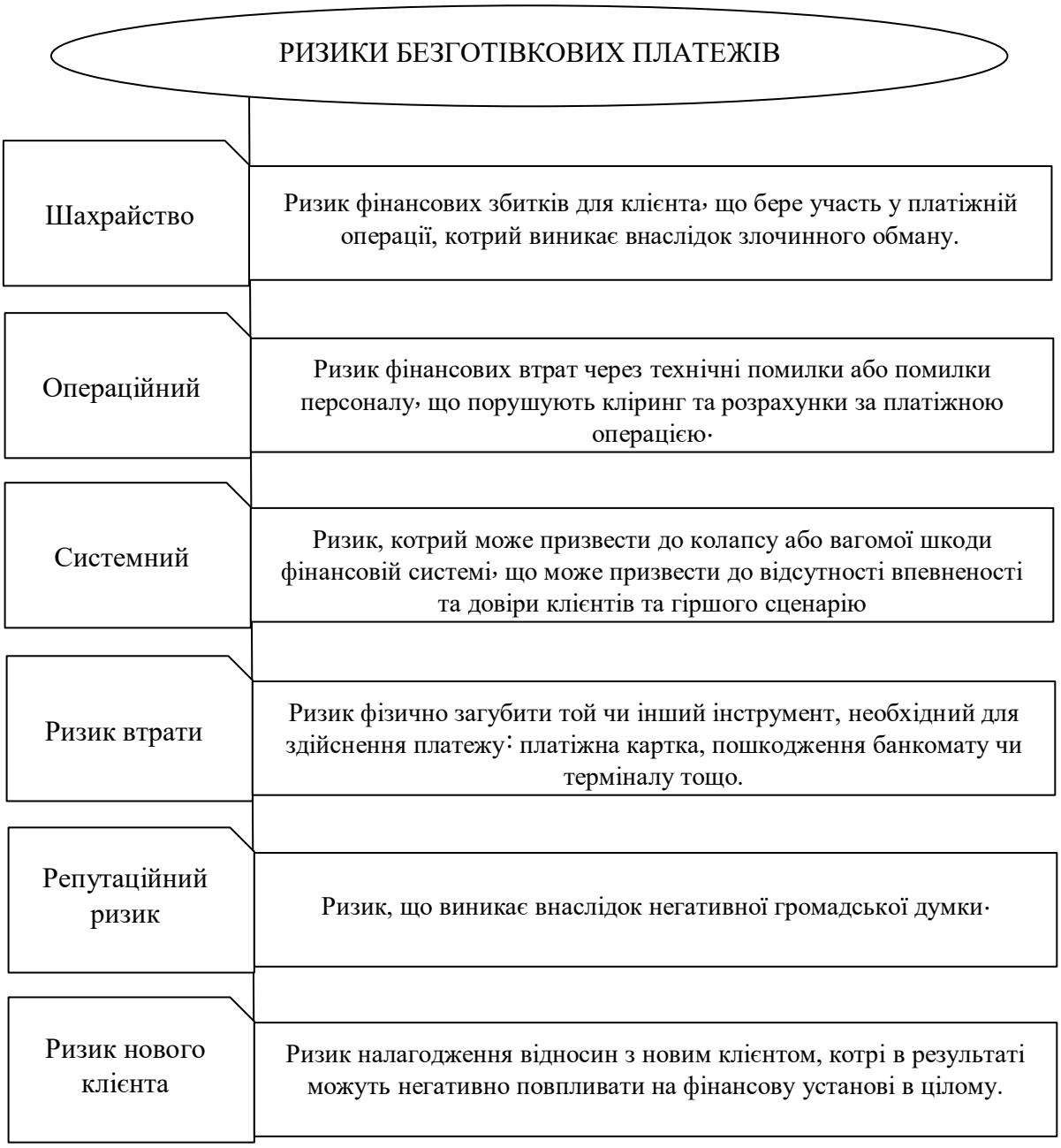

Рис. 1.4. Ризики здійснення безготівкових платежів із використанням платіжних карток (згруповано на основі [1, 19, 21, 24]).

Це досягається через регулярні виписки по рахунку, запити на авторизацію транзакцій через «фінансовий» мобільний номер, а також push-повідомлення у фінансових додатках у режимі реального часу. Такі рішення дозволяють оперативно реагувати на підозрілі активності та знижують ризики шахрайства.

Таким чином, сучасні інструменти, які надають банки, дозволяють клієнтам не лише оперативно контролювати свої фінанси, але й значно

знижують ймовірність шахрайства. Постійний моніторинг операцій у режимі реального часу, надання миттєвих повідомлень про будь-які транзакції, а також посилення процедур авторизації створюють додатковий рівень захисту. Це особливо важливо в умовах зростання цифрових загроз та розвитку кіберзлочинності. Однак, клієнти також повинні бути уважними та дотримуватися рекомендацій щодо безпеки використання своїх платіжних карток.

1.3. Нормативно-правова база ринку банківських платіжних карток

Нормативно-правове регулювання ринку банківських платіжних карток є основою для забезпечення його стабільності, безпеки та ефективного функціонування. У сучасних умовах ринок платіжних карток зазнає суттєвих трансформацій, викликаних розвитком фінансових технологій, посиленням глобальної конкуренції та новими викликами, пов’язаними з безпекою операцій. Тому нормативно-правова база повинна бути достатньо гнучкою для забезпечення збереження стабільності, водночас здатною адаптуватися до стрімких змін на ринку.

Сучасна нормативно-правова база в Україні базується на численних законодавчих актах, які визначають всі аспекти функціонування платіжних систем, емітентів карток та інших учасників ринку. Одним із основних документів у цій сфері є Закон України «Про платіжні послуги», який регулює випуск, обіг і використання платіжних карток, а також встановлює правила для учасників ринку. Цей закон визначає правові основи для функціонування ринку платіжних послуг, зокрема регулює порядок взаємодії між клієнтами, банками-емітентами та банками-еквайрами.

Основними законодавчими актами, що регулюють загальні засади емісії та здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів (платіжних карток), є Закон України «Про Національний банк України», Закон

України «Про банки і банківську діяльність» [49], Закон України «Про платіжні послуги» [51], Постанова НБУ «Про затвердження Положення про реєстрацію платіжних систем, учасників платіжних систем та технологічних операторів платіжних послуг» [48], Постанова НБУ «Про затвердження Положення про порядок емісії та еквайрингу платіжних інструментів» [47], інші законодавчі акти України.

На рис.1.5 представлено список законодавчих актів, що визначають основні засади емісії та здійснення операцій із використанням електронних платіжних інструментів.

Рис. 1.5. Законодавчі акти, що регулюють загальні засади емісії та здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів

Джерело: розроблено автором на основі [46, 47,48, 49, 50].

1 серпня 2022 року набрав чинності новий Закон України «Про платіжні послуги» [51], який відіграв важливу роль у модернізації національної платіжної системи. Цей закон визначає основні принципи та порядок здійснення платіжних операцій на території України. Зокрема, він впровадив нові правила щодо надання платіжних послуг, встановив категорії надавачів цих послуг та визначив умови, за яких вони можуть працювати на ринку. Закон

також запроваджує єдиний перелік платіжних послуг, що доступні в Україні, та врегульовує порядок їх надання, включаючи питання, пов'язані з авторизацією діяльності надавачів платіжних послуг.

Відповідно до Постанови НБУ «Про затвердження Положення про реєстрацію платіжних систем, учасників платіжних систем та технологічних операторів платіжних послуг» [48], Національний банк України встановлює загальні вимоги до емісії електронних платіжних засобів банками, філіями іноземних банків, а також визначає порядок здійснення операцій з їх використанням. Банки мають право на емісію електронних платіжних засобів, таких як платіжні картки, і проведення еквайрингу на основі внутрішніх правил, які розробляються відповідно до законодавства України, зокрема, нормативно-правових актів Національного банку та правил платіжних систем. Ці внутрішні правила затверджуються органом управління банку відповідно до його статуту. Крім того, банк має обов'язок ідентифікувати клієнтів, які відкривають рахунки в банку, і держателів електронних платіжних засобів, які здійснюють операції з їх використанням за цими рахунками, відповідно до законодавства України [36].

Закон визначає порядок надання платіжних послуг, права та обов'язки учасників ринку, а також окреслює відповідальність за виконання платіжних операцій. Особливу увагу Закон приділяє функціонуванню платіжних систем та використанню електронних грошей на території України. Встановлені загальні принципи регулювання електронних грошей та інші аспекти, що пов'язані з їх обігом, надають нові можливості для розвитку цифрових фінансових продуктів. Це особливо важливо в контексті розвитку електронної комерції та інтеграції України до світових ринків.

Одним із важливих нововведень Закону є запровадження інституту оверсайту платіжної інфраструктури, що передбачає здійснення нагляду за безпекою та стабільністю платіжних систем. Оверсайт є важливим інструментом для забезпечення надійної роботи всієї інфраструктури безготівкових розрахунків і захисту інтересів споживачів. Національний банк

України, як головний регулятор у цій сфері, не лише контролює виконання вимог Закону, але й активно працює над оновленням нормативно-правової бази для адаптації національного ринку до сучасних вимог.

Впровадження технологічних рішень, таких як чипові картки, токенізація та багатофакторна аутентифікація, стало важливим елементом цього процесу. Це дозволило значно знизити ризики шахрайства, які є однією з ключових загроз для ринку платіжних карток. Водночас, оновлені норми передбачають обов'язкове дотримання стандартів конфіденційності даних клієнтів, що є важливим кроком на шляху до впровадження європейських стандартів у банківській сфері. Європейський досвід демонструє, що дотримання директив ЄС, таких як PSD2 (Директива про платіжні послуги 2), значно підвищує рівень безпеки операцій.

Ще одним важливим аспектом є питання захисту прав споживачів. Нормативно-правова база вимагає від банків прозорості в наданні інформації про умови обслуговування платіжних карток, тарифи на використання банківських послуг, а також надання клієнтам детальної інформації про всі здійснені операції. Це дозволяє споживачам отримувати вичерпні дані про фінансові операції, що сприяє підвищенню довіри до банківських установ. Захист прав споживачів на ринку платіжних карток також включає регулювання відшкодування збитків у разі шахрайських транзакцій або помилкових списань коштів.

Особливу увагу в нормативно-правовій базі приділено також питанням міжнародної інтеграції України до світової фінансової системи. Українські банки є учасниками міжнародних платіжних систем, таких як Visa, Mastercard та інших, що вимагає дотримання міжнародних стандартів у сфері безпеки транзакцій та управління ризиками. Це означає, що національні регулятори мають забезпечувати відповідність вимогам цих платіжних систем, а банки повинні імплементувати інноваційні технології для захисту своїх клієнтів.

Однією з головних проблем, яку прагне вирішити нормативно-правова база, є питання зловживань монопольним становищем з боку великих банків та

платіжних систем. В умовах глобалізації фінансових ринків важливо забезпечити справедливу конкуренцію між банками, яка сприятиме розвитку інновацій та підвищенню якості послуг. Тому нормативно-правові акти передбачають антимонопольне регулювання, яке запобігає створенню бар'єрів для нових гравців на ринку.

Запровадження сучасного законодавства та оновлених нормативно-правових актів сприяє створенню сприятливого середовища для розвитку новітніх технологій, таких як безконтактні платежі, мобільні фінансові додатки та системи токенізації. Банки та фінансові установи, працюючи за новими правилами, отримують можливість впроваджувати інноваційні рішення, які підвищують зручність та безпеку для клієнтів. Ці зміни також сприяють зміцненню конкурентних переваг українського ринку платіжних карток на міжнародному рівні.

Таким чином, нормативно-правова база ринку банківських платіжних карток в Україні активно адаптується до сучасних викликів. Вона спрямована на підвищення безпеки та стабільності фінансових операцій, розвиток інновацій у сфері безготівкових платежів та інтеграцію України до глобального фінансового простору. Завдяки новим законодавчим ініціативам та підтримці з боку Національного банку, українські банки отримують можливість активно розвивати цифрові платіжні послуги, забезпечуючи їх високу якість та безпеку для споживачів.

Висновки до розділу 1

За результатами проведеного дослідження теоретичних основ функціонування ринку банківських платіжних карток можна зробити наступні висновки:

1. Ринок банківських платіжних карток пройшов значну еволюцію від перших зразків у 1950-х роках до сучасних безконтактних і мобільних

платіжних систем. Цей розвиток сприяв підвищенню зручності, швидкості та безпеки здійснення фінансових операцій як для бізнесу, так і для споживачів.

2. Банківські платіжні картки виконують різноманітні функції, серед яких забезпечення безготівкових розрахунків, доступ до кредитних ресурсів та управління персональними фінансами. Класифікація платіжних карток дозволяє чітко окреслити різні типи карток, їхні функції та особливості використання, що сприяє розвитку як корпоративного, так і роздрібного банківського сектору.

3. Нормативно-правова база ринку банківських платіжних карток є фундаментальним чинником для забезпечення його стабільності. Введення в дію Закону України «Про платіжні послуги» та оновлення нормативно-правових актів Національного банку України сприяли підвищенню рівня безпеки операцій, запобіганню шахрайству та вдосконаленню регуляторних механізмів для захисту прав споживачів і забезпечення належного функціонування платіжної інфраструктури.

4. Важливою складовою регулювання ринку банківських платіжних карток є інтеграція українського законодавства з європейськими стандартами. Це сприяє підвищенню рівня конкурентоспроможності українських банків на міжнародному ринку та впровадженню інноваційних технологій, таких як безконтактні платежі, токенізація та мобільні платіжні системи.

РОЗДІЛ 2
АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК

2.1. Аналіз структури ринку банківських платіжних карток в Україні.

Структура ринку банківських платіжних карток в Україні є динамічною та постійно зазнає змін під впливом фінансових інновацій, зміни споживчих вподобань і впровадження новітніх технологій у банківську діяльність. Зростання популярності цифрових послуг, розвиток мобільних платіжних систем, а також удосконалення безконтактних технологій значно змінили спосіб здійснення фінансових операцій. Кількість емітованих банківських карток є одним із ключових показників розвитку цього ринку. Важливо також зазначити, що тенденція до зростання безготівкових розрахунків в Україні в останні роки є особливо виразною. Споживачі все частіше обирають карткові платежі не лише для великих покупок, але й для повсякденних витрат, що свідчить про поступове зниження залежності від готівки. Це, у свою чергу, стимулює банки розробляти нові продукти і вдосконалювати існуючі карткові послуги, роблячи їх більш зручними та доступними для користувачів.

Ринок банківських платіжних карток в Україні продовжує демонструвати стійку динаміку розвитку, незважаючи на складні внутрішні та зовнішні виклики, включно з впливом війни. Основними драйверами цього процесу є активне впровадження новітніх фінансових технологій, збільшення частки безготівкових операцій та інфраструктурне розширення банківського сектора.

На ринку платіжних карток в Україні працює велика кількість банків, але найбільшими гравцями є кілька провідних фінансових установ, що контролюють більшу частину сегменту. Серед них можна виокремити ПриватБанк, Ощадбанк, Райффайзен Банк та інші установи, які активно розвивають картковий бізнес. Ці банки не лише емітують дебетові та кредитні

картки, але й займаються еквайрингом – прийомом карток до оплати через термінали.

Незважаючи на складні умови функціонування банківського сектору через війну, ринок демонструє позитивні результати. Так, за період з 2020 по 2023 рік кількість емітованих платіжних карток зросла із 689 млн. до 1151 млн., що вказує на зростаючу потребу населення у зручних і безпечних інструментах для зберігання та переміщення коштів (рис. 2.1).

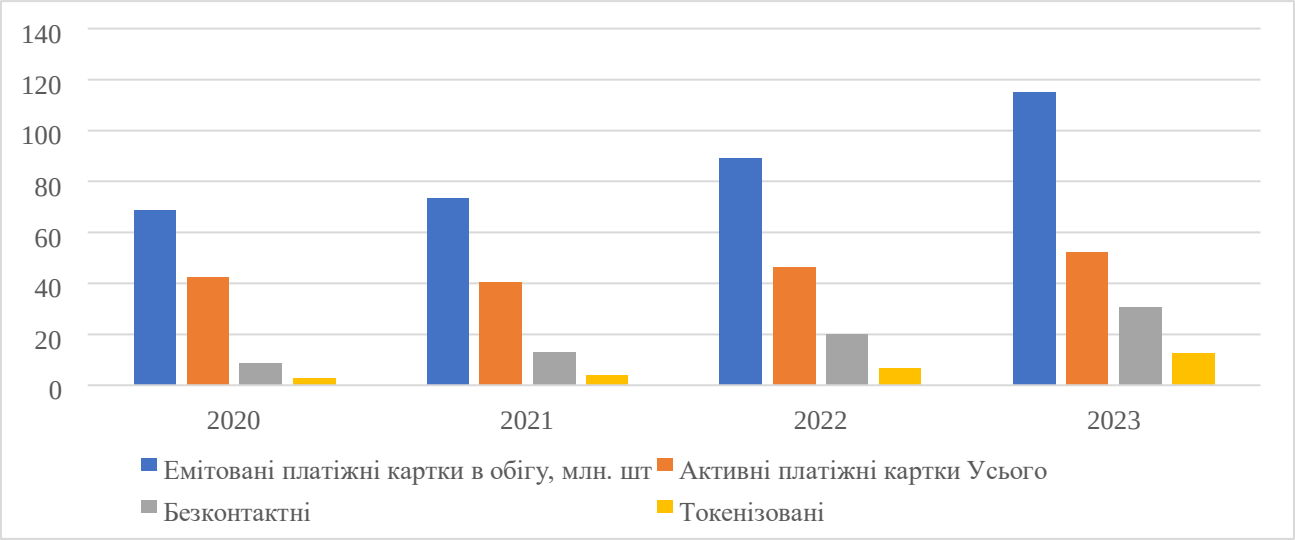

Рис. 2.1. Динаміка кількості платіжних карток в Україні за 2020-2023 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [37].

Проте кількість активних карток зростає повільнішими темпами – у 2023 році їх кількість склала 521 млн. шт., що лише на 58 млн. більше, ніж у 2022 році (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Основні показники ринку платіжних карток в Україні за 2020-2023 рр.

Рік	Кількість банків	Емітовані платіжні картки в обігу, млн. шт	Активні платіжні картки, млн. шт.			Банкомати, тис. шт.	POS – термінали, тис. шт	
			Усього	Безконтактні	Токенізовані		Усього	Безконтактні
2020	70	68,9	42,2	8,6	2,5	19,5	333,8	302,1
2021	70	73,4	40,4	13,2	3,9	18,8	375	325,9
2022	68	89,1	46,3	20,0	6,7	18,5	426,5	393,7
2023	67	115,1	52,1	30,6	12,4	15,8	449,5	445,9

Джерело: розроблено автором на основі [37].

Ринок платіжних карток можна сегментувати за кількома ключовими критеріями, включаючи типи карток: дебетові, кредитні, корпоративні та віртуальні картки. Дебетові картки залишаються найпоширенішими на ринку, оскільки вони використовуються для повсякденних розрахунків та отримання заробітної плати. Кредитні картки також займають важливу частку ринку, особливо завдяки програмам лояльності та споживчого кредитування.

Інтерес до безконтактних карток, а також до токенізованих карткових даних (для мобільних платежів через Apple Pay, Google Pay тощо), значно зріс за досліджуваний період. За даними на 2023 рік, кількість безконтактних карток зросла до 306 млн., що демонструє значний прогрес у напрямку цифровізації та мобільності фінансових послуг (рис. 2.2)

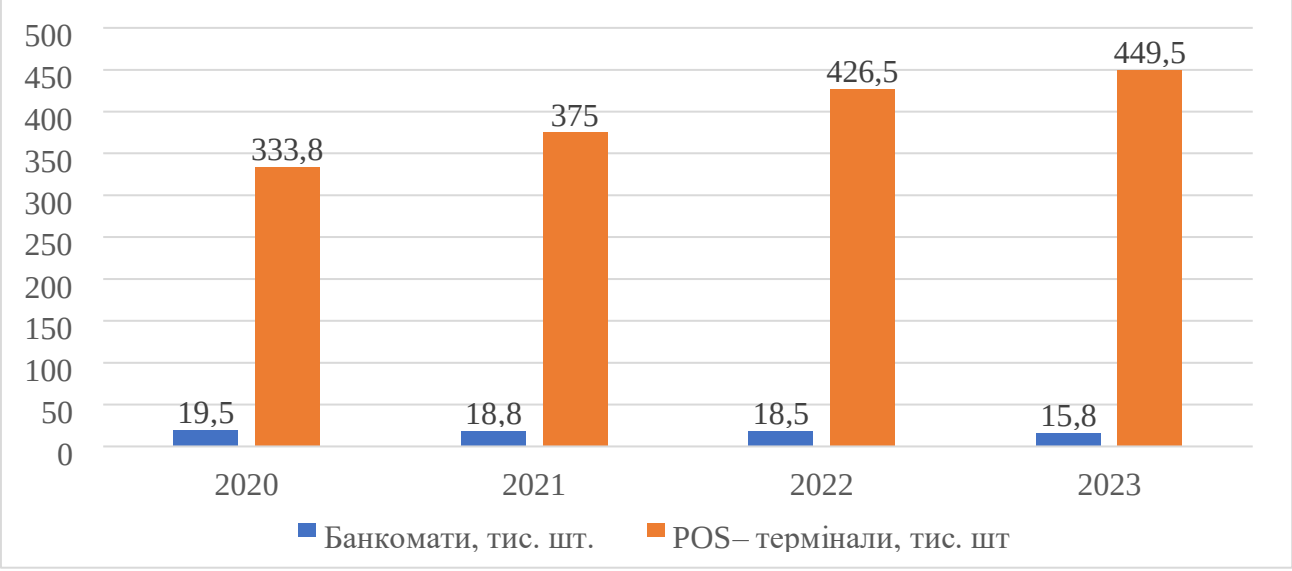

Рис. 2.2. Аналіз показників інфраструктури на ринку платіжних карток в

Україні за 2020-2023 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [37].

У структурі ринку помітно скорочується кількість банкоматів, що пояснюється як скороченням доступної інфраструктури через воєнні дії, так і зростаючим попитом на безготівкові операції. Зокрема, у 2023 році кількість банкоматів зменшилася на 27 тис., тоді як кількість POS-терміналів зросла на 23 тис., досягнувши 4495 тис.

Сума операцій, здійснених із використанням платіжних карток, також продемонструвала значне зростання – на 10 826 млрд грн у 2023 році порівняно з 2022 роком. Кількість операцій з використанням платіжних карток також збільшилася до 79 125 млн шт., що свідчить про зростання популярності карткових транзакцій серед населення (рис. 2.3)

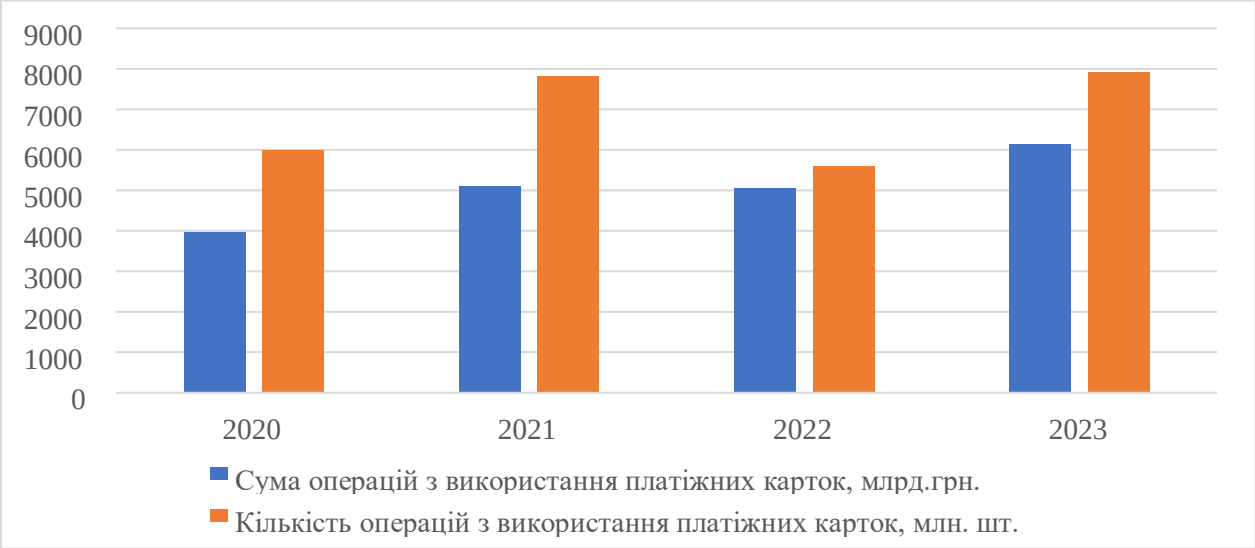

Рис. 2.3. Динаміка операцій, здійснені із використанням платіжних карток в Україні за 2020-2023 рр.

Ринок також демонструє тенденцію до збільшення обсягів безготівкових операцій, хоча у 2023 році обсяги готівкових операцій дещо зросли. Незважаючи на це, частка безготівкових операцій залишається домінуючою і складає 65% у загальній структурі транзакцій

Таблиця 2.2

Аналіз динаміки структури використання платіжних карток в Україні за 2020-2023 рр.

Рік	Обсяги операцій, %		Кількість операцій, %	
	отримання готівки	безготівкові операції	отримання готівки	безготівкові операції
2020	44,2	55,8	13,1	86,9
2021	36,7	63,3	8,8	91,2
2022	31,0	69,0	7,2	92,8
2023	35,0	65,0	6,5	93,5

Джерело: складено автором на основі даних [37]..

За останні роки спостерігається позитивна динаміка в структурі ринку платіжних карток. Зокрема, зростає частка безготівкових операцій як за кількістю, так і за обсягами.

У 2020 році частка безготівкових операцій становила 55,8% від загальної суми операцій, а кількість таких операцій – 86,9%. Вже у 2021 році частка безготівкових операцій за сумою зросла до 63,3%, а за кількістю – до 91,2%. Це свідчить про активне впровадження безготівкових платежів і збільшення кількості терміналів та іншої інфраструктури, що підтримує безконтактні платежі.

У 2022 році частка безготівкових операцій досягла 69,0% за сумою і 92,8% за кількістю. Зростання продовжилось у 2023 році, коли ці показники склали 65,0% і 93,5% відповідно. Це підтверджує, що ринок платіжних карток продовжує розвиватися навіть в умовах війни, а банки активно адаптують свої сервіси під нові умови.

Скорочення частки операцій із отриманням готівки продовжилося. Якщо у 2020 році на такі операції припадало 44,2% обсягів і 13,1% від кількості всіх операцій, то у 2023 році ці показники скоротилися до 35% за сумою та до 6,5% за кількістю (рис. 2.4).

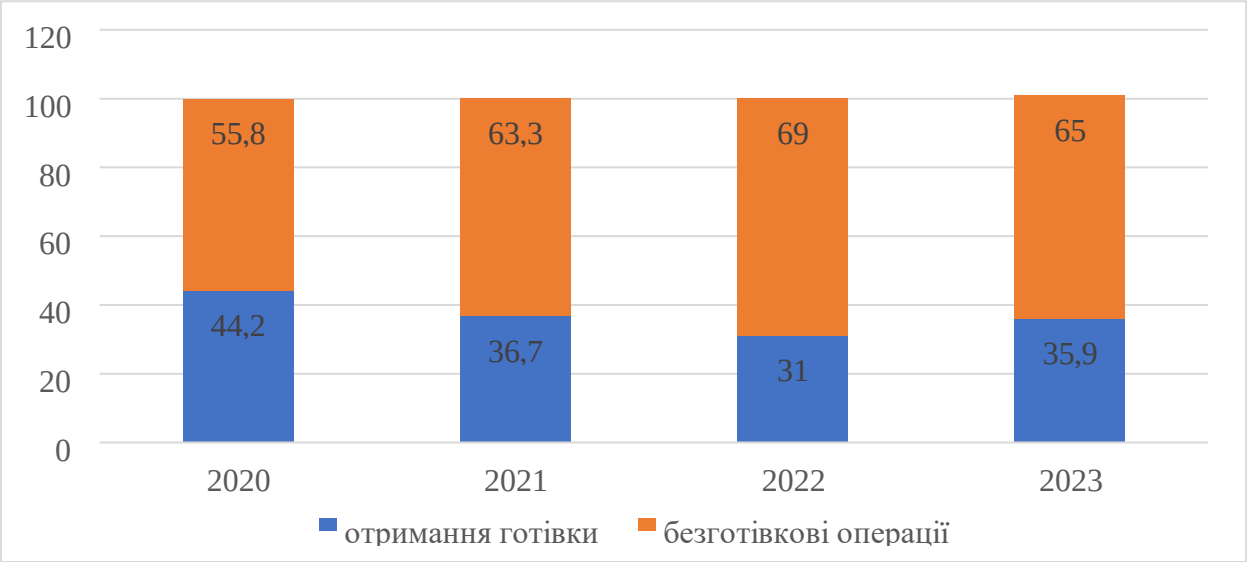

Рис. 2.4. Аналіз динаміки структури обсягів операцій із платіжними картками в Україні за 2020-2023 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [37].

Для більшої наочності аналізу динаміки структури обсягів та кількості операцій із платіжними картками в Україні побудовано Рис. 2.5, що ілюструє зміни у використанні платіжних карток за період 2020–2023 років. На графіку чітко видно тенденцію до збільшення частки безготівкових операцій як за кількістю, так і за обсягом, тоді як частка операцій із отриманням готівки поступово зменшується.

Рис. 2.5. Аналіз динаміки структури обсягів кількості із платіжними картками в Україні за 2020-2023 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [37].

Зростання частки безготівкових операцій відображає успіхи банків у впровадженні нових технологій, зокрема токенізації, мобільних платежів (Apple Pay, Google Pay), а також збільшення кількості безконтактних терміналів і мережі POS-терміналів.

Отже, аналіз структури ринку платіжних карток в Україні за період 2020-2023 років демонструє стійку тенденцію до збільшення частки безготівкових операцій. Це свідчить про активну адаптацію банківської системи до сучасних викликів та технологічних інновацій, що включають розширення використання безконтактних та мобільних платіжних технологій. Зростання кількості операцій із використанням платіжних карток, зокрема безготівкових, а також збільшення обсягів таких операцій вказують на розвиток платіжної інфраструктури та підвищення довіри українських споживачів до безготівкових розрахунків. Незважаючи на виклики, пов’язані з війною та економічною нестабільністю, банківська система продовжує виконувати свою ключову функцію, забезпечуючи безперебійне обслуговування операцій із платіжними картками та сприяючи подальшій цифровізації фінансового сектору.

2.2. Аналіз використання банківських платіжних карток.

Останні роки характеризуються стрімким зростанням використання банківських платіжних карток в Україні. Ця тенденція відображає не тільки розвиток платіжної інфраструктури, але й зміну споживчих звичок, спричинену як технологічним прогресом, так і зовнішніми чинниками, зокрема війною [38].

Статистичний аналіз за період 2020–2023 років свідчить про значну еволюцію у структурі та характері використання платіжних карток. У 2020 році

безготівкові операції з платіжними картками складали 55,8% від загальної суми операцій, а кількість таких операцій досягала 86,9%. Цей період ознаменувався початком активного впровадження безготівкових технологій, зокрема збільшенням кількості безконтактних платіжних терміналів у торговельних мережах. Розширення інфраструктури дозволило збільшити кількість операцій, зменшуючи залежність споживачів від готівки.

У 2021 році частка безготівкових операцій продовжила зростати, досягнувши 63,3% за сумою та 91,2% за кількістю. Це стало можливим завдяки активному розвитку технологій мобільних платежів, таких як Apple Pay та Google Pay, а також завдяки підвищенню рівня фінансової грамотності населення. Більшою мірою ці зміни були пов'язані з впровадженням технологій токенізації, що дозволяють здійснювати оплату за допомогою мобільних пристроїв і безконтактних карток.

У 2022 році частка безготівкових операцій зросла до 69% за сумою та 92,8% за кількістю, що свідчить про подальше зміцнення ринку безготівкових платежів. Серед факторів, що впливали на це зростання, можна виділити як розвиток технологічної інфраструктури, так і зміну споживчих звичок через обмеження, пов'язані з пандемією та війною. Зокрема, під час війни багато українців змушені були здійснювати фінансові операції віддалено, використовуючи онлайн-платежі.

2023 рік продемонстрував деяке стабілізування показників. Частка безготівкових операцій залишилася на високому рівні – 65% за сумою та 93,5% за кількістю (рис. 2.6).

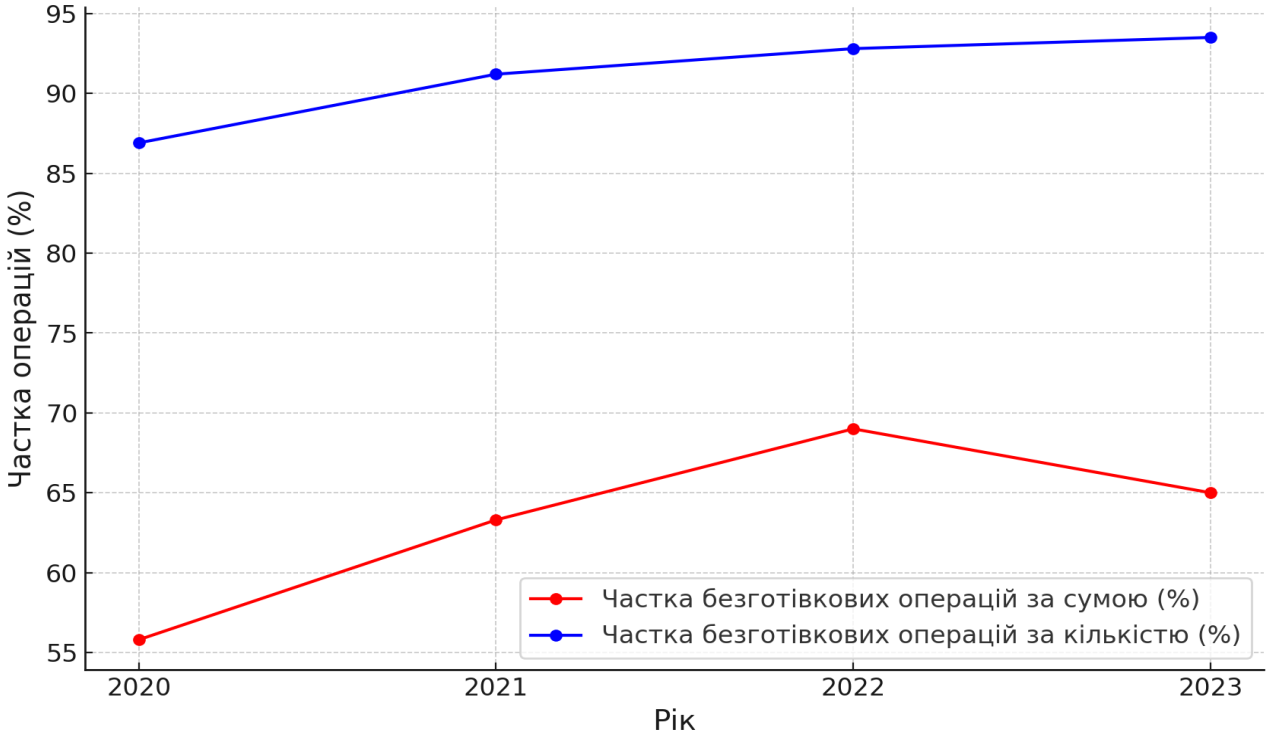

Рис. 2.6. Зміна динаміки частки безготівкових операцій за сумою та кількістю (2020-2023 рр.).

Джерело: складено автором на основі даних [38].

Як видно з графіка, частка безготівкових операцій за кількістю стабільно зростає, тоді як частка за сумою зросла до 2022 року, а потім дещо знизилася у 2023 році. Це свідчить про те, що більшість споживачів продовжують надавати перевагу безготівковим платежам, навіть попри складні економічні умови та вплив війни. Водночас частка операцій із отримання готівки поступово зменшувалася: у 2020 році вона становила 44,2%, а в 2023 році – лише 35% (рис. 2.7).

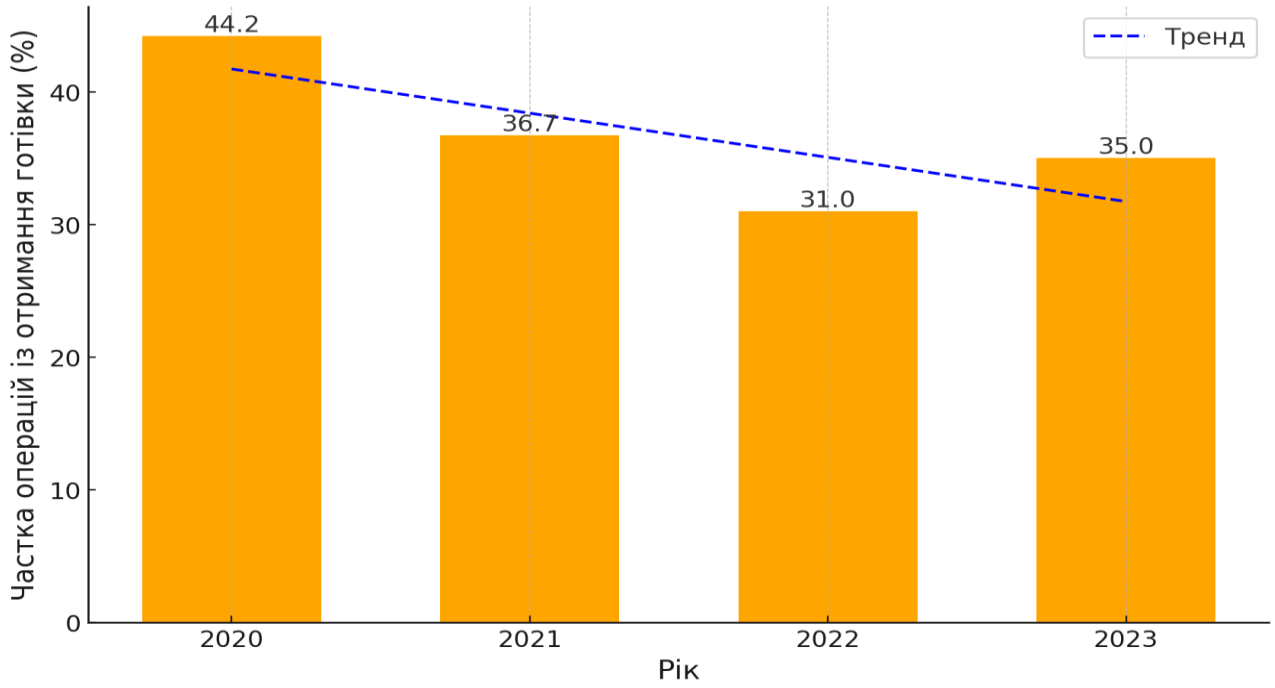

Рис. 2.7. Частка операцій із отримання готівки (2020-2023 рр.).

Джерело: складено автором на основі даних [38].

Аналіз структури безготівкових операцій свідчить про значну різноманітність у використанні платіжних карток. Найбільша частка за кількістю операцій припадає на розрахунки в торговельній мережі. У 2023 році 70% всіх безготівкових операцій було здійснено саме в торговельній мережі, що вказує на активне використання платіжних карток для щоденних покупок. За сумою найбільшу частку займали перекази з картки на картку, які склали 37,1% від загальної суми безготівкових операцій. Цей тип операцій стає все більш популярним серед українців завдяки зручності та швидкості виконання, особливо у випадках, коли потрібно переказати кошти родичам або друзям (рис. 2.8).

Також важливим сегментом безготівкових операцій є оплата товарів та послуг через інтернет. У 2023 році цей вид операцій становив 18% за кількістю та 16% за сумою. Активне використання інтернет-магазинів, сервісів онлайн-послуг та збільшення частки електронної комерції сприяли поширенню цього типу операцій.

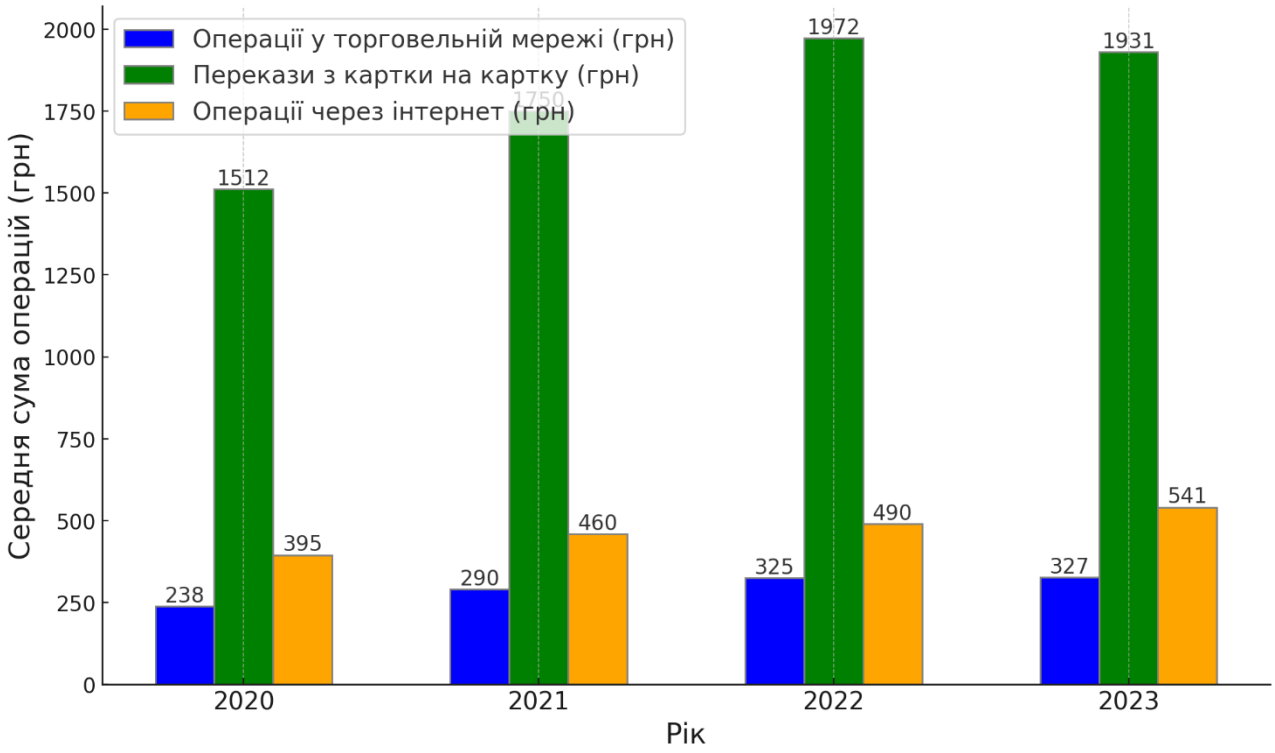

Рис. 2.8. Діаграма з порівнянням середньої суми операцій за видами (торговельна мережа, перекази з картки на картку, оплата через інтернет).

Джерело: складено автором на основі даних [38].

Середня сума безготівкових операцій у 2023 році зросла порівняно з попередніми роками. Наприклад, середня сума однієї операції в торговельній мережі становила 325 грн, тоді як у довоєнному 2021 році цей показник був 238 грн. Середня сума переказу з картки на картку у 2023 році склала 1972 грн, що також більше порівняно з попередніми роками (1512 грн у 2021 році). Це зростання може бути пов'язане зі збільшенням цін на товари та послуги, а також із підвищенням рівня доходів населення, що відображає інфляційні процеси в економіці.

Однією з ключових тенденцій ринку банківських платіжних карток є зростання кількості безконтактних та токенізованих карток. У 2023 році більше половини активних карток (58,7%) були безконтактними, що демонструє активне впровадження новітніх технологій у сферу фінансових послуг (рис. 2.9).

Кількість безконтактних карток продовжувала зростати і в 2024 році: у

березні цього року їх частка становила вже 59,5%.

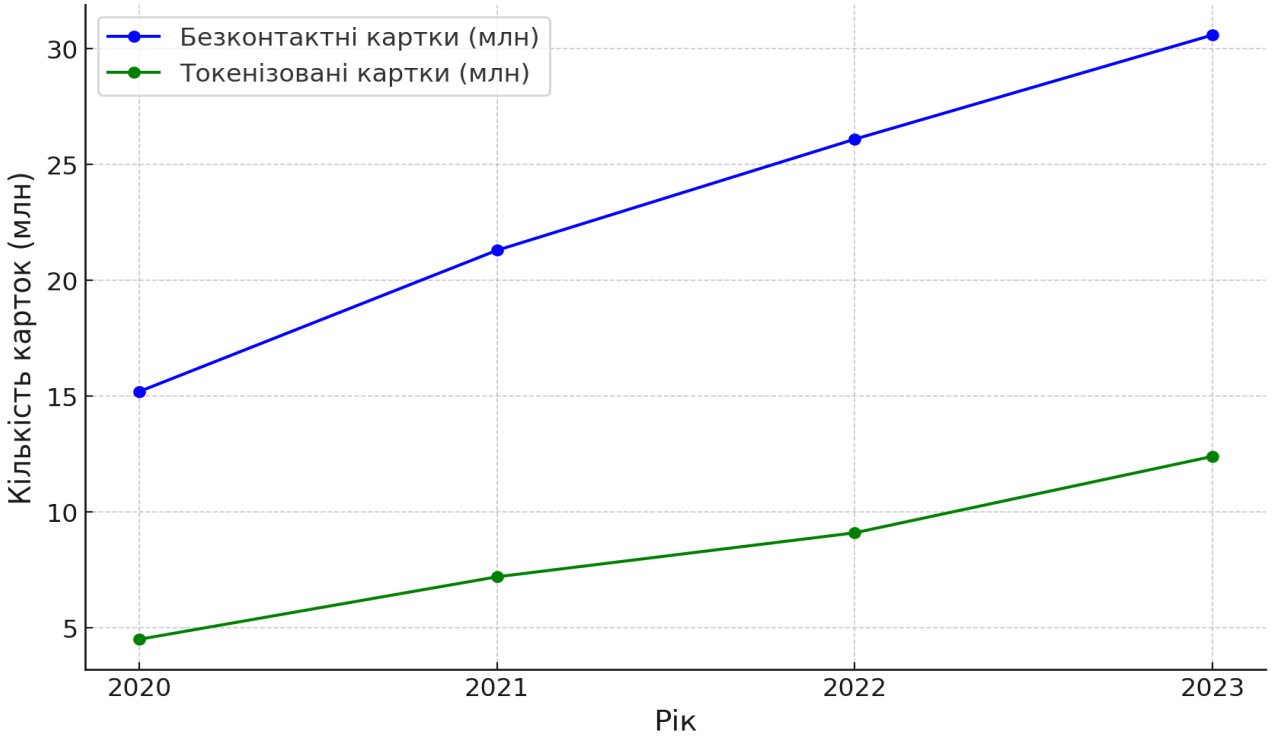

Рис. 2.9. Динаміка кількості безконтактних та токенізованих карток в Україні за 2020-2023 рр.

Джерело: складено автором на основі даних [38].

Значною популярністю користуються токенізовані картки, які дають можливість здійснювати безконтактні платежі за допомогою мобільних пристроїв. У 2023 році їх кількість зросла на 57%, а у I кварталі 2024 року ще на 7%, досягнувши 13,4 млн карток. Це означає, що приблизно кожна четверта активна картка в Україні зараз є токенізованою.

Дані за I квартал 2024 року підтверджують продовження тенденції до зростання частки безготівкових операцій. Протягом першого кварталу було здійснено 1 950,9 млн операцій на загальну суму 1 489,7 млрд грн. Із цієї кількості 94,2% операцій були безготівковими, що підтверджує зростаючу популярність таких платежів серед українців. Частка безготівкових операцій за сумою досягла 64,5%, що трохи нижче показника за 2023 рік (64,8%).

У звітному періоді найбільшу кількість операцій припадало на розрахунки в торговельній мережі (72% від загальної кількості операцій). Їхня

сума становила 433,2 млрд грн, що складає 45,1% від загальної суми безготівкових операцій. Перекази з картки на картку залишаються другим за популярністю видом операцій, займаючи 32,9% за сумою і 8,9% за кількістю.

Середня сума однієї операції у 2024 році трохи змінилася порівняно з минулим роком. Наприклад, у торговельній мережі середня сума операції становила 327 грн, що дещо нижче, ніж у 2023 році (344 грн). Середня сума переказу з картки на картку зменшилася до 1 931 грн порівняно з 2 133 грн у відповідному періоді 2023 року. Натомість середня сума оплати товарів та послуг через інтернет зросла до 541 грн (460 грн у 2023 році).

Таким чином, статистичний аналіз використання платіжних карток за період 2020–2023 років показує суттєве зростання частки безготівкових операцій, що свідчить про цифровізацію фінансових послуг в Україні. Популярність безконтактних та токенізованих карток, збільшення частки безготівкових операцій і розвиток платіжної інфраструктури дозволяють прогнозувати подальше зростання ринку платіжних карток, незважаючи на складні внутрішні та зовнішні виклики. Ринок банківських платіжних карток продовжує розвиватися, і поточні дані за I квартал 2024 року свідчать про збереження позитивних тенденцій.

2.3. Вплив фінансових технологій на український ринок платіжних карток

Фінансові технології (фінтех) значно трансформують український ринок платіжних карток, стимулюючи розвиток нових продуктів та послуг, поліпшення операційної ефективності та підвищення клієнтоорієнтованості банківських установ. Розвиток технологій, таких як мобільні платежі, безконтактні картки, електронні гаманці та платіжні сервіси, істотно змінює структуру ринку та споживчу поведінку. Останні роки спостерігається швидке впровадження таких інновацій, що посилює конкуренцію між традиційними

банками та новими фінтех-компаніями.

Одним із ключових аспектів впливу фінтеху на український ринок платіжних карток є активне запровадження цифрових сервісів, таких як Apple Pay, Google Pay та їх аналогів. За даними НБУ, станом на 2024 рік частка безконтактних платежів у загальній структурі транзакцій зросла до понад 60%, що демонструє позитивну динаміку цифрової адаптації населення навіть в умовах війни та економічної нестабільності. Окрім цього, фінтех компанії, такі як monobank та Revolut, які пропонують сучасні мобільні додатки з широким спектром платіжних функцій, значно збільшують свою частку ринку, оскільки споживачі надають перевагу швидким та зручним сервісам [19, с. 160].

Фінтех також впливає на структуру пропозиції платіжних карток. З'являються інноваційні продукти, такі як віртуальні картки, мультивалютні картки та картки з програмами кешбеку або знижок у певних категоріях. Такі продукти спрощують користування платіжними сервісами та збільшують їхню привабливість для споживачів. Віртуальні картки, наприклад, дозволяють уникати фізичного контакту з терміналами, що стало особливо актуальним в умовах пандемії, та мають високу захищеність.

Війна та економічна нестабільність в Україні суттєво змінили конкурентне середовище на ринку платіжних карток, підвищивши попит на безконтактні та цифрові платіжні рішення. Окупація частини територій, вимушена міграція мільйонів українців за кордон, а також скорочення чисельності населення через прямі втрати населення призвели до зміни стратегії більшості банків. У нових умовах кожен банк прагне не тільки утримати своїх клієнтів, але й залучити нових, зокрема й серед українців, які наразі проживають за кордоном. Ця нова конкурентна боротьба стимулювала розвиток більш гнучких та технологічно адаптивних фінансових продуктів, таких як віртуальні картки, цифрові гаманці та мультивалютні рахунки.

До початку війни частка безконтактних карток та цифрових платіжних рішень в Україні постійно зростала. Однак саме війна прискорила цей процес, зробивши безконтактні платежі, цифрові гаманці та токенізовані картки новим

стандартом. За даними Асоціації ЄМА, станом на початок 2023 року 70% усіх виданих платіжних карток в Україні одразу є безконтактними або токенізованими. Це значний стрибок порівняно з довоєнним періодом, коли частка безконтактних карток становила приблизно 50-60%. Загалом, на кінець 2023 року частка безконтактних карток на українському ринку перевищує 75%, що свідчить про високу адаптацію населення до нових фінансових технологій.

Такі зміни платіжних звичок клієнтів українських банків значною мірою були спричинені пандемією COVID-19, яка ще у 2020 році активізувала перехід до безконтактних та онлайн-платежів. Війна лише посилила цей тренд, оскільки фізичний доступ до банкоматів та традиційних фінансових послуг став обмеженим. У відповідь банки швидко адаптували свої сервіси, запровадивши можливість видачі готівки через POS-термінали торговельних мереж, що знизило соціальну напругу в перші місяці конфлікту. Наприклад, мережі супермаркетів АТБ та Сільпо активно співпрацювали з банками для забезпечення видачі готівки в своїх магазинах, що дозволило компенсувати дефіцит банкоматів та підтримати фінансову стабільність на місцевому рівні.

В умовах військового конфлікту основними конкурентами на ринку залишаються найбільші українські банки, такі як ПриватБанк, Ощадбанк та monobank (Універсал Банк), які разом обслуговують понад 98% клієнтів. ПриватБанк, зокрема, є абсолютним лідером за кількістю активних карток (понад 28 млн), що робить його домінуючим гравцем на ринку. Monobank, який пропонує повністю цифровий банкінг, активно завойовує нові сегменти ринку, особливо серед молодого покоління, пропонуючи інноваційні продукти, такі як віртуальні картки, картки з функцією накопичення кешбеку та інтегровані фінансові інструменти для бюджетування [52, с. 160].

Водночас війна привела до зниження активності іноземних банків в Україні, що дало можливість національним банкам розширити свою частку на ринку. Так, за 2023 рік кількість карток, емітованих банками з іноземним капіталом, скоротилася на 15,7% і становила 3,97 млн, що частково пояснюється націоналізацією Сенс Банку. Паралельно на ринок вийшли нові гравці, такі як платіжна система «Нова

Пей», яка у 2023 році емітувала понад 8200 платіжних карток. Це свідчить про високий потенціал розвитку платіжних технологій в Україні навіть в умовах війни та обмеженого доступу до традиційних фінансових послуг.

Однією з ключових технологій, що змінила підхід до роботи з платіжними картками, є блокчейн. Ця технологія, яка на початку минулого року займала позиції серед топових фінтех-інновацій разом із великими даними (Big Data), штучним інтелектом та хмарними обчисленнями, сьогодні привертає дедалі більше уваги не лише серед фінансових компаній, але й урядів провідних країн світу. У Сполучених Штатах, наприклад, Комітет Сенату з питань збройних сил закликав Міністерство оборони вивчити можливість застосування блокчейн-технологій для посилення національної безпеки та управління ланцюгами постачання. Водночас уряд Китаю запроваджує власну систему перевірки особистості на основі блокчейну під назвою RealDID, що ілюструє глобальний інтерес до цієї технології.

На українському ринку фінансові установи почали впроваджувати блокчейн у свої операції, що відкриває нові можливості для підвищення прозорості, безпеки та ефективності транзакцій. Серед найбільших українських банків активним у сфері блокчейн-інновацій є ПриватБанк, який ще у 2020 році разом з іншими глобальними партнерами Visa приєднався до Visa Token Service, щоб підвищити безпеку цифрових торгових операцій. У 2023 році Національний банк України також підтвердив свою прихильність до впровадження блокчейн-рішень, оголосивши про пілотний проєкт із випуску електронних грошей на основі блокчейну. Це є важливим кроком у напрямку створення нових фінансових інструментів, які можуть стати основою для розширення ринку платіжних послуг в Україні.

Однією з головних переваг блокчейну є можливість токенізації активів. У контексті українського ринку платіжних карток токенізація дозволяє значно підвищити рівень безпеки транзакцій, зменшуючи ризик шахрайства та витоків даних. Це особливо актуально в умовах війни, коли банки стикаються з новими кіберзагрозами. Процес токенізації замінює конфіденційну інформацію (номер

картки, термін дії, CVV/CVC-код) унікальним шифром (токеном), який використовують для ідентифікації картки. У разі витоку даних токен не розкриває початкову інформацію, що робить шахрайські атаки практично неможливими.

Українські платіжні сервіси, такі як Fondy, активно впроваджують токенізацію у своїх операціях для забезпечення вищого рівня безпеки. Така практика значно підвищує довіру споживачів до банківських продуктів, адже забезпечує повну захищеність фінансових даних навіть у разі несанкціонованого доступу. Враховуючи зростаючу потребу у безпечних платіжних рішеннях, токенізація поступово стає новим стандартом для всіх банків, що прагнуть залишатися конкурентоспроможними на ринку [27, с. 34].

Ще однією перспективною технологією, що впливає на розвиток ринку платіжних карток, є використання смарт-контрактів. Смарт-контракти – це програми, що автоматично виконують умови угоди, коли всі визначені параметри дотримані. На базі таких контрактів українські банки можуть впроваджувати нові види послуг, зокрема у сфері страхування, оренди та управління активами. Це значно підвищує ефективність фінансових операцій, оскільки усуває потребу в посередниках та знижує транзакційні витрати.

На міжнародному ринку смарт-контракти вже стали невід'ємною частиною децентралізованих фінансових сервісів (DeFi). Наприклад, такі глобальні гравці, як JPMorgan та Goldman Sachs, активно тестують впровадження смарт-контрактів у своїх транскордонних платіжних операціях. Подібні ініціативи можуть бути адаптовані і в українському фінансовому секторі, зокрема для автоматизації процесів обслуговування платіжних карток, управління активами та виплат компенсацій.

Хоча фінансові технології відкривають нові можливості для розвитку, українські банки стикаються з низкою викликів у впровадженні блокчейн-рішень. Однією з головних проблем є відсутність чіткої регуляторної бази та нормативних актів, що визначають використання криптовалют, токенів та інших цифрових активів. Крім того, високі витрати на впровадження новітніх технологій ускладнюють адаптацію таких рішень для менших банків, що не

мають достатнього фінансового ресурсу.

Проте перспектива використання блокчейну в українському фінансовому секторі є надзвичайно привабливою. За оцінками експертів, до 2030 року ринок токенізованих активів може досягти 16 трлн доларів, що дорівнює сучасному розміру ВВП Європейського Союзу. Це відкриває можливість для українських банків інтегруватися у глобальну фінансову систему та розробляти нові бізнес-моделі, що базуються на токенізації активів та смарт-контрактах.

Усі ці трансформації на ринку платіжних карток супроводжуються значними викликами для банківського сектору. Зокрема, банки змушені постійно адаптуватися до нових умов війни, підтримуючи безперервність надання послуг навіть у прифронтових зонах та окупованих територіях. Крім того, зміни в законодавстві та регуляторні ініціативи з боку Національного банку України вимагають постійного перегляду стратегій управління ризиками та фінансових операцій.

Окремою проблемою є конкуренція з іноземними банками, оскільки значна частина українських біженців за кордоном відкрили рахунки в місцевих фінансових установах. Це створює додаткові труднощі для українських банків, які прагнуть утримати своїх клієнтів, пропонуючи конкурентні продукти та послуги навіть за межами країни. Такі фактори, як відмінності у валютних операціях, трансакційні обмеження та високі ставки комісій для міжнародних переказів, ускладнюють конкурентну боротьбу українських банків на глобальному ринку.

Незважаючи на всі виклики, український ринок платіжних карток має високий потенціал для подальшого зростання завдяки швидкому впровадженню новітніх технологій та адаптації банківського сектору до нових реалій. Очікується, що після стабілізації ситуації банки продовжать розвивати цифрові платіжні рішення, розширювати функціонал мобільних додатків та інтегрувати нові сервіси, такі як BNPL (buy now, pay later), що стає все популярнішим у країнах Європи.

Таким чином, вплив фінансових технологій на український ринок

платіжних карток є суттєвим фактором його розвитку, який визначає не тільки нові напрямки конкуренції, але й формує сучасні тенденції у сфері безготівкових платежів та цифрового банкінгу.

2.4. Аналіз операцій банківських установ з платіжними картками на прикладі АТ «Акцент-Банк»

Акціонерне товариство «Акцент-Банк» (АТ «А-Банк») було засноване в Україні у 1992 році. Воно стало правонаступником ЗАТ «Акцент-Банк», який, у свою чергу, перейняв права та обов'язки ЗАТ «Український кредитний банк» – спадкоємця Київського приватного банку «Київприватбанк». Головний офіс банку знаходиться у місті Дніпро. Основна діяльність АТ «А-Банк» зосереджена на відкритті та веденні рахунків, залученні депозитів, наданні кредитів та гарантій, а також на проведенні операцій з цінними паперами та іноземною валютою. 5 березня 2020 року банк отримав статус системно важливого банку.

АТ «Акцент-Банк» активно співпрацює з міжнародними інституціями, такими як Європейський інвестиційний банк та Європейський банк реконструкції та розвитку, що свідчить про високий рівень довіри до банку з боку міжнародних партнерів. Також «А-Банк» є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб України, про що свідчить свідоцтво №91, видане 2 листопада 2012 року.

У 2023 році АТ «А-Банк» увійшов до двадцятки банків України, які показали найвищі прибуткові результати. За станом на початок 2024 року банк має мережу з 201 відділення, хоча за останній рік було закрито 14 установ, а загалом за останні п'ять років кількість відділень зменшилася на 24. Незважаючи на скорочення мережі, банк продовжує зміцнювати свої позиції на ринку та фокусуватися на покращенні якості обслуговування.

АТ «А-Банк» здобув нагороду FinAwards 2024 у категорії «Народний банк», що підкреслює його популярність серед населення. Крім того, у рамках FinAwards 2024 банк отримав дві бронзові нагороди у номінаціях: «Найкращий мобільний банк» та «Найкраща служба підтримки», що свідчить про високий рівень цифрових сервісів та клієнтоорієнтованість.

Банк активно розвиває свої цифрові сервіси, що дозволяють клієнтам здійснювати фінансові операції онлайн у режимі 24/7. Також банк підтримує активну комунікацію зі своїми клієнтами в соціальних мережах, надаючи оперативні відповіді на запити та інформуючи про нові продукти та послуги.

Загальний фінансовий стан банку демонструє позитивну динаміку, що свідчить про стабільний розвиток та ефективність стратегій, спрямованих на зміцнення позицій на ринку банківських послуг. Аналіз фінансових показників АТ «А-Банк» за 2021-2023 роки (табл. 2.3) дозволяє більш детально оцінити динаміку розвитку активів, капіталу та прибутковості банку, що є основою для розуміння його позиціонування у банківському секторі України.

Таблиця 2.3

Склад та динаміка активів АТ «Акцент-Банк» в 2021-2023 роках.

Назва показника	Роки, млн грн			Абсолютне відхилення. (+,-) млн грн		Темп приросту, %	
	2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022	2022/ 2021	2023/ 2022
Загальні активи, усього	15950,2	22072,4	28162,1	6122,2	6089,7	38.4	27,6
Чисті активи, зокрема:	14377	17786,7	24665,7	3409,7	6879,0	23.7	38,7
Грошові кошти та їх еквіваленти	856,9	1841,9	2289,6	985,0	447,7	114,9	24,3
Кошти в інших банках	824,4	2477,6	2471,1	1653,2	-6,5	200,5	-0,3
Кредити та заборгованість клієнтів	9501,5	6221	9346,1	-3280,5	3125,1	-34,5	50,2
кредити та заборгованість юридичних осіб	1648	1407,8	1440,9	-240,2	33,1	-14.6	2,4
кредити та заборгованість фізичних осіб	7853,5	4813,2	7905,2	-3040,3	3092,0	-38.7	64,2
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	2321,7	135,6	89,6	-2186,1	-46,0	-94,2	-33,9
Інвестиційна нерухомість	10,5	11,9	12,7	1,4	0.8	13.3	6,7
Основні засоби та нематеріальні активи	431,8	413,6	418,3	-18,2	4,7	-4,2	1,1
Інші фінансові активи	320	403	714,6	83.0	311,6	25,9	77,3
Інші активи	56,1	38,4	105,6	-17,7	67.2	-31,6	175,0
Усього резервів	1573,2	-4285,7	-3496,3	-5858,9	789,4	-372,4	-18,4

Джерело: складено на основі даних фінансової звітності АТ «Акцент-Банк».

Згідно з даними таблиці 2.3, загальний обсяг активів АТ «Акцент-Банк» у 2023 році становив 28,1621 млрд грн, що свідчить про значне зростання на 6,0897 млрд грн порівняно з 2022 роком, або на 27,6%. Варто зазначити, що у 2022 році приріст активів порівняно з 2021 роком також був значним – на 6,1222 млрд грн, що відповідає 38,4% зростання. Це вказує на стабільний тренд розширення активів банку протягом останніх років, незважаючи на економічні виклики, спричинені війною.

Аналіз структури активів АТ «А-Банк» у 2023 році (таблиця 2.4) демонструє, що основну частку активів (87,6%) становлять чисті активи, тоді як резерви банку складають 12,4%. У 2022 році через збройний конфлікт на території України банк суттєво збільшив резерви до 4,3 млрд грн. Це рішення було прийняте з метою мінімізації фінансових ризиків та забезпечення

стабільності грошових потоків, що дозволило банку гарантувати своєчасне виконання зобов'язань перед клієнтами в умовах форс-мажорних обставин.

Таблиця 2.4

Структура активів АТ «Акцент-Банк» в 2021-2023 роках

Назва показника	Роки, млрд грн		
	2021	2022	2023
Загальні активи, усього	100,0	100,0	100,0
Чисті активи, зокрема:	90,1	80,6	87,6
Грошові кошти та їх еквіваленти	5,4	8,3	8,1
Кошти в інших банках	5,2	11,2	8,8
Кредити та заборгованість клієнтів	59,6	28,2	33,2
кредити та заборгованість юридичних осіб	10,3	6,4	5,1
кредити та заборгованість фізичних осіб	49,2	21,8	28,1
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	14,6	0,6	0,3
Інвестиційна нерухомість	0,1	0,1	0,0
Основні засоби та нематеріальні активи	2,7	1,9	1,5
Інші фінансові активи	2,0	1,8	2,5
Інші активи	0,4	0,2	0,4
Усього резервів	9,9	19,4	12,4

Джерело: складено на основі даних фінансової звітності АТ «Акцент-Банк».

Кредитний портфель АТ «Акцент-Банк» у 2023 році становив 9,3461 млрд грн, що складає 33,2% від загального обсягу активів. З них кредити та заборгованість юридичних осіб складають лише 5,1%, тоді як значна частка – 28,1% – припадає на кредити фізичним особам. Порівняно з 2022 роком, обсяг кредитів зріс на 3,1251 млрд грн, що стало можливим завдяки збільшенню обсягів кредитування фізичних осіб на 3,092 млрд грн, тоді як приріст кредитів юридичних осіб становив лише 33,1 млн грн. Ця тенденція вказує на пріоритетність роздрібного кредитування для банку. У 2021 році загальний обсяг кредитів та заборгованості клієнтів досягав 9,5015 млрд грн, із яких 7,8535 млрд грн припадали на фізичних осіб. Це свідчить про те, що у 2023 році банк майже повернувся до рівня кредитного портфеля 2021 року, компенсуючи

спад, що стався у 2022 році.

Цікавим є і динамічне скорочення банком обсягу цінних паперів, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід. У 2023 році їх обсяг скоротився з 2,3217 млрд грн до лише 89,6 млн грн, що зумовило значне зниження їх частки в структурі активів – з 14,6% у 2021 році до 0,3% у 2023 році. Це рішення може бути пов’язане із зниженням дохідності цінних паперів або зміною пріоритетів банку у сфері управління активами на користь більш ліквідних інструментів.

Аналіз зобов'язань АТ «Акцент-Банк» за 2021-2023 роки (таблиця 2.5) дозволяє більш детально оцінити, як зміни у складі активів вплинули на структуру пасивів банку, а також визначити вплив кредитного портфеля на загальну стійкість банківської установи.

Станом на кінець 2023 року обсяг залучених та запозичених коштів АТ «Акцент-Банк» склав 21,6684 млрд грн, що перевищує показник 2022 року на 6,3 млрд грн, або на 41,2%. Водночас, у 2022 році зобов’язання банку збільшилися порівняно з 2021 роком на 3,2 млрд грн, що відповідає приросту на 26,3%. Основним фактором такого зростання стала збільшена частка коштів клієнтів, які є головним джерелом формування ресурсної бази банку.

Таблиця 2.5

Склад та динаміка зобов’язань АТ «Акцент-Банк» в 2021-2023 роках

Назва показника	Роки, млн грн			Абсолютне відхилення, (+,-) млн грн		Темп приросту, %		Структура, %		
	2021	2022	2023	2022/ 2021	2023/ 2022	2022/ 2021	2023/ 2022	2021	2022	2023
Кошти банків	90,8	252,2	91,2	161,4	-161,0	177,8	-63,8	0,7	1,6	0,4
Кошти клієнтів	11533,9	14579,8	20359,3	3045,9	5779,5	26,4	39,6	94,9	95,0	94,0
кошти суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ	2359,2	2726	4679	366,8	1953,0	15,5	71,6	19,4	17,8	21,6
кошти фізичних осіб	9174,7	11853,8	15680,4	2679,1	3826,6	29,2	32,3	75,5	77,2	72,4
Зобов’язання щодо поточного податку на прибуток	59	0	0,8	-59,0	0,8	-100,0	-	0,5	0,0	0,0
Відстрочені податкові зобов’язання	11,1	13,7	20	2,6	6,3	23,4	46,0	0,1	0,1	0,1
Резерви за зобов’язаннями	16,3	12,6	26,3	-3,7	13,7	-22,7	108,7	0,1	0,1	0,1
Інші фінансові зобов'язання	227,7	327,4	766,1	99,7	438,7	43,8	134,0	1,9	2,1	3,5
Інші зобов'язання	212,7	162,4	404,7	-50,3	242,3	-23,6	149,2	1,8	1,1	1,9
Усього зобов’язань	12151,5	15348,2	21668,4	3196,7	6320,2	26,3	41,2	100,0	100,0	100,0

Джерело: складено на основі даних фінансової звітності АТ «Акцент-Банк».

Кошти клієнтів АТ «Акцент-Банк» формуються переважно за рахунок депозитів фізичних осіб, які у 2023 році склали 15,7 млрд грн, що становить 72,4% усіх зобов’язань банку. У 2022 році цей показник був на рівні 11,9 млрд грн (77,2%), а у 2021 році – 9,2 млрд грн (75,5%). Це свідчить про те, що за період 2021-2023 років обсяг депозитів фізичних осіб збільшився на 6,5 млрд

грн, що є індикатором підвищення довіри населення до банку навіть в умовах воєнних ризиків та економічної невизначеності.

Також відчутний приріст відбувся за рахунок коштів суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ. У 2023 році їх обсяг зріс до 4,679 млрд грн, що на 2,3 млрд грн (або 98,3%) перевищує відповідний показник 2021 року. Частка цих коштів у загальній структурі зобов’язань коливалася від 19,4% до 21,6% протягом досліджуваного періоду, що свідчить про стабільний інтерес з боку бізнес-сектору та небанківських установ до депозитних продуктів банку.

Загалом кошти клієнтів у 2021-2023 роках формували до 95% усіх зобов’язань банку, що робить їх основним джерелом формування ресурсної бази. Така стабільність забезпечує банку гнучкість у кредитуванні та фінансуванні операційної діяльності. Позитивна динаміка зростання обсягів залучених коштів та високий рівень капіталізації сприяють зміцненню позицій АТ «Акцент-Банк» на українському фінансовому ринку та підвищенню його стійкості в умовах нестабільного економічного середовища (рис. 2.10).

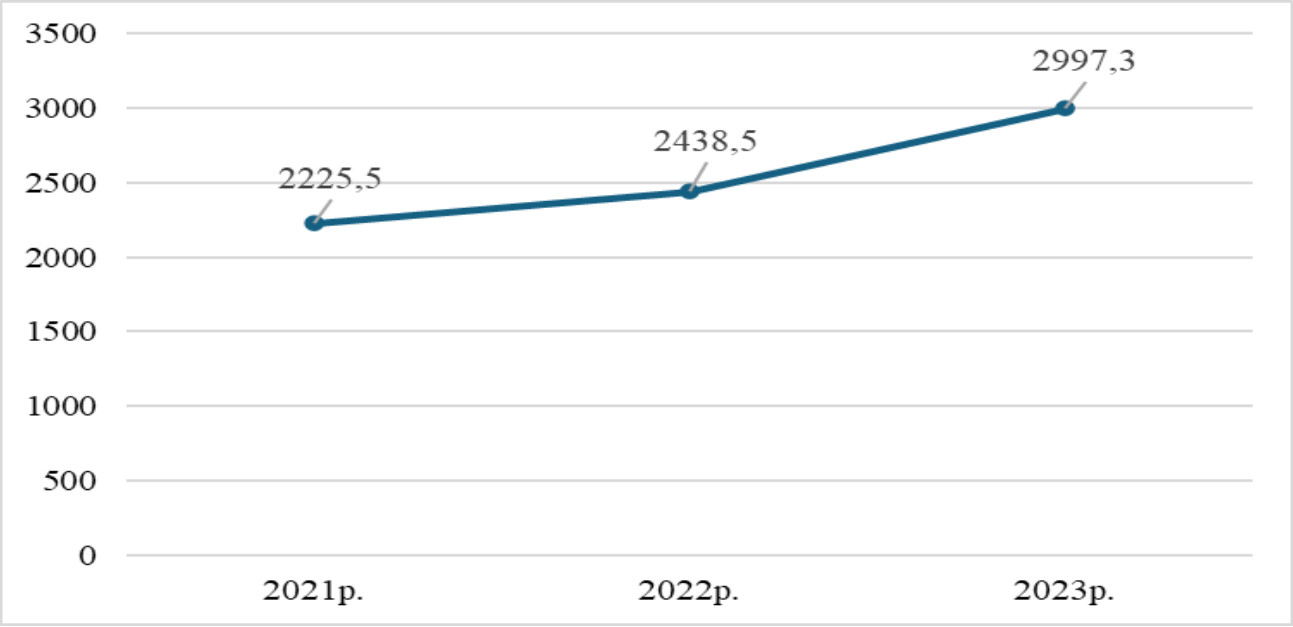

Рис. 2.10. Динаміка капіталу АТ «Акцент-Банк» в 2021-2023 роках

Джерело: побудовано за даними фінансової звітності АТ «Акцент-Банк».

Таким чином, позитивна динаміка фінансових показників АТ «Акцент-Банк» за період 2021-2023 років свідчить про ефективне управління ресурсами, зростання довіри з боку фізичних осіб та стабільне позиціонування на банківському ринку України, що є запорукою подальшого розвитку установи навіть в умовах кризових ситуацій.

Упродовж 2021-2023 років капітал АТ «Акцент-Банк» продемонстрував значне зростання: з 2,2 млрд грн до 3,0 млрд грн. Така динаміка стала можливою завдяки докапіталізації банку, яка відбулася у 2023 році, коли акціонери збільшили статутний капітал на 459,8 млн грн за рахунок нерозподіленого прибутку та нарощення резервів. Це рішення сприяло зміцненню фінансової стійкості банку, що є важливим показником у контексті забезпечення довгострокової стабільності та підтримання ліквідності в умовах зростаючих ризиків.

Протягом досліджуваного періоду фінансово-господарська діяльність АТ «Акцент-Банк» була стабільно прибутковою, що підтверджується позитивними показниками чистого прибутку (рис. 2.11).

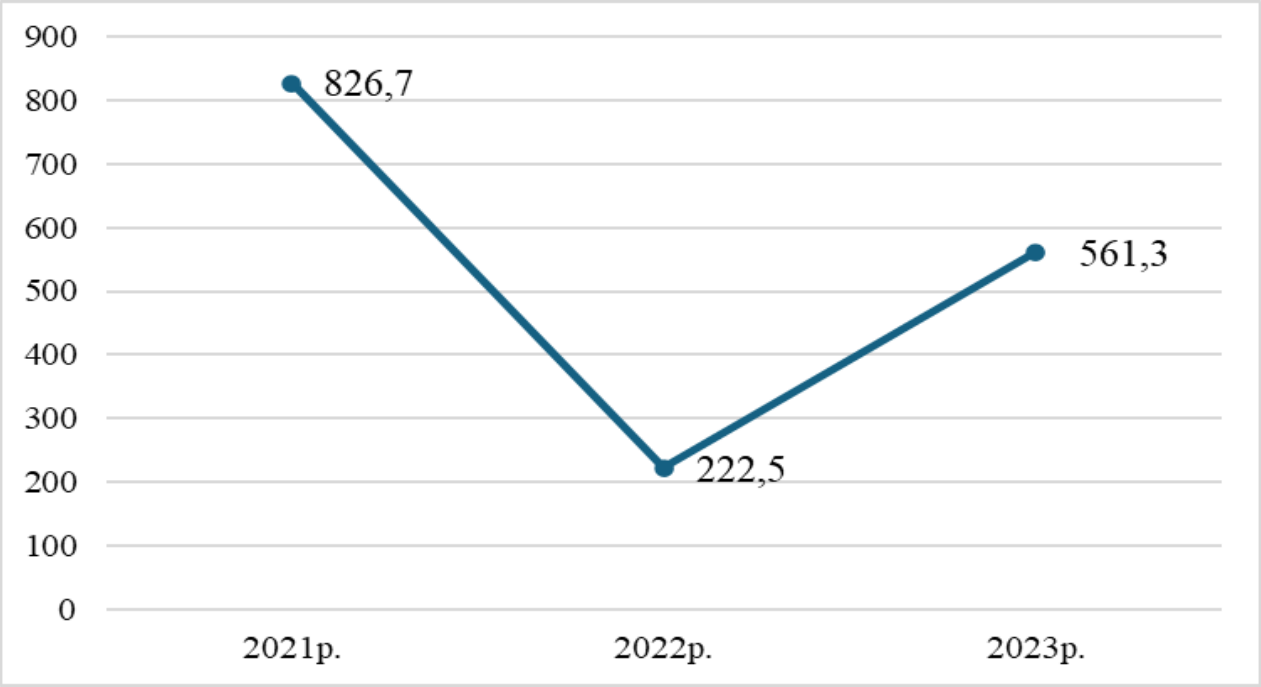

Рис. 2.11. Динаміка чистого прибутку АТ «Акцент-Банк» в 2021-2023 роках.

Джерело: побудовано за даними фінансової звітності АТ «Акцент-Банк».

Це свідчить про ефективність стратегічного управління та здатність банку адаптуватися до змін у ринковому середовищі. Збільшення власного капіталу також створило додаткові можливості для розширення кредитного портфеля та впровадження нових фінансових продуктів, що сприятиме подальшому розвитку банку та зміцненню його позицій на банківському ринку України.

У 2023 році чистий прибуток АТ «Акцент-Банк» становив 561,3 млн грн, що на 338,8 млн грн більше, ніж даний показник у 2022 році. Така позитивна динаміка свідчить про успішність реалізованої банком стратегії розвитку та оптимізацію операційної діяльності. Серед факторів, які сприяли зростанню прибутковості банку, можна виділити розширення клієнтської бази, розробку нових банківських продуктів та послуг, а також високий рівень якості управління.

Оптимізація організаційної структури та ефективне використання кадрового потенціалу стали важливими складовими стабільного зростання банку. Висококваліфікований персонал та успішне керівництво сприяли ефективному управлінню активами та залученню нових клієнтів. Крім того, маркетингова активність банку на ринку, зокрема просування нових послуг і взаємодія з цільовою аудиторією, підвищили впізнаваність бренду та сприяли збільшенню обсягів залучених коштів.

У сучасних умовах посиленої конкуренції та економічної нестабільності банківські установи змушені приділяти особливу увагу якості обслуговування та оптимізації вартості своїх продуктів. Для АТ «Акцент-Банк» важливим чинником успіху стала орієнтація на індивідуальний підхід до кожного клієнта, що дозволило забезпечити конкурентні переваги та підвищити загальну прибутковість.

АТ «Акцент-Банк» пройшов тривалий шлях від регіонального банку до одного з ключових гравців у сфері роздрібного банкінгу. Станом на кінець 2023 року даний банк здійснював обслуговування понад 1,24 млн активних платіжних карток, що ставить його в п’ятірку найбільших банків України за цим показником (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Динаміка кількості платіжних карток АТ «Акцент-Банк» за 2020-2024 роки.

Рік (станом на 01.01)	Загальна кількість платіжних карток, млн шт.	Приріст загальної кількості, %	Кількість активних платіжних карток, млн шт.	Приріст активних карток, %
2020	1,7	-	0,44	-
2021	1,58	-7,1%	0,53	+20,5%
2022	2,27	+43,7%	0,71	+34,0%
2023	3,72	+63,9%	0,72	+1,4%
2024	5,87	+57,7%	1,24	+72,5%

Джерело: складено за матеріалами [41].

Динаміка розвитку А-Банку та його адаптація до сучасних викликів є показовими прикладами ефективного використання фінансових технологій для розширення клієнтської бази та підвищення конкурентоспроможності (рис. 2.12).

Рис. 2.12. Динаміка зміни загальної та активної кількості платіжних карток АТ «Акцент-Банк» у 2020-2024 роках.

Джерело: побудовано за матеріалами [41].

За результатами 2023 року загальна кількість діючих платіжних карток в Україні зросла на 4,9% або на 5,34 млн одиниць, досягнувши 115,14 млн карток. Водночас активні картки (тобто ті, які були використані щонайменше один раз протягом останнього місяця) продемонстрували більш суттєве зростання – на 12,6%, або на 5,83 млн, досягнувши показника 52,13 млн одиниць. Ця тенденція свідчить про активне впровадження цифрових платіжних рішень та зростання попиту на безготівкові розрахунки серед населення.

Державний ПриватБанк продовжує утримувати лідерські позиції на ринку платіжних карток. За даними Національного банку України, у 2023 році кількість його діючих карток зросла на 5,1% (або на близько 2,46 млн одиниць), досягнувши 50,51 млн карток. Також спостерігалося зростання кількості активних карток на 8,9%, або на 2,31 млн одиниць, що склало 28,207 млн активних карток. Це підтверджує стабільну клієнтську базу ПриватБанку та високий рівень довіри до його послуг.

Друге місце на ринку посідає Універсал Банк (бренд monobank), який продемонстрував значне зростання за всіма ключовими показниками. Кількість діючих платіжних карток у банку зросла на 25,6% (або на 3,71 млн карток) – до 18,20 млн одиниць. Щодо активних карток, їх кількість збільшилася на 30% (або на 1,85 млн одиниць) і склала 8 млн активних карток, що свідчить про високу активність користувачів та ефективну стратегію залучення клієнтів.

Третє місце займає Ощадбанк, який продемонстрував суперечливі результати: загальна кількість діючих карток у 2023 році скоротилася на 2,7% (або на 0,47 млн карток), до 16,49 млн одиниць. Однак, попри зменшення загальної кількості карток, активні картки зросли на 18,4% (або на 1,15 млн одиниць), досягнувши 7,40 млн активних платіжних інструментів. Це свідчить про те, що банк зміг оптимізувати свою клієнтську базу, зосередившись на підвищенні ефективності використання своїх продуктів.

Четверту позицію на ринку за приростом активних карток посів АТ «Акцент-Банк». У 2023 році кількість активних карток у банку зросла на 72,6%

(або на 0,52 млн одиниць) і склала 1,24 млн активних карток. Загальна кількість діючих карток у банку збільшилася на 57,7% (або на 2,15 млн одиниць), досягнувши 5,87 млн карток. Такі результати є показником успішної стратегії розширення присутності банку на ринку та активної роботи з клієнтами.

П’яте місце за приростом активних карток належить Першому Українському Міжнародному Банку (ПУМБ). За 2023 рік кількість його карток в обігу зросла на 7,6% (або на 0,35 млн одиниць), досягнувши 4,94 млн діючих карток. Обсяг активних карток також збільшився на 17,4% (або на 0,15 млн одиниць) і досяг 1,04 млн активних платіжних карток. Це свідчить про позитивну динаміку розвитку банку та зростання зацікавленості клієнтів у його продуктах і послугах (рис. 2.13).

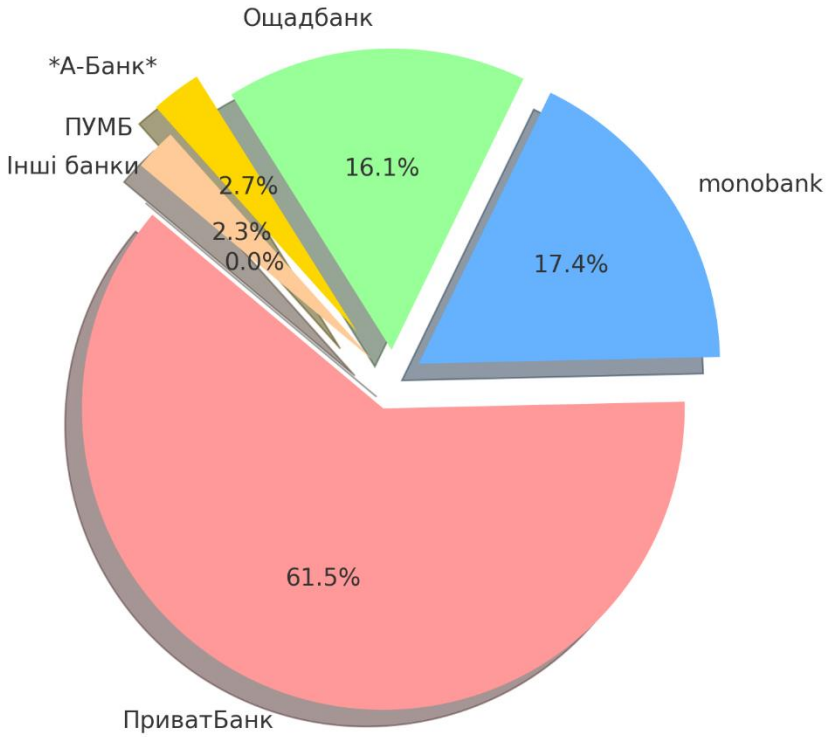

Рис. 2.13. Частка А-Банку серед основних гравців ринку активних платіжних карток у 2023 році.

Джерело: побудовано за матеріалами [40].

Таким чином, динаміка розвитку ринку платіжних карток в Україні у 2023 році демонструє не лише кількісне зростання, але й активізацію використання безготівкових платіжних інструментів, що вказує на стабільну

трансформацію банківського сектору та підвищення популярності цифрових рішень серед споживачів.

А-Банк орієнтований переважно на роздрібне обслуговування, що включає широкий спектр операцій із платіжними картками, такими як випуск дебетових та кредитних карток, інтеграція з мобільними платіжними системами (Apple Pay, Google Pay) та запровадження новітніх технологічних рішень для зручності користувачів. Серед основних продуктів банку особливу популярність мають кредитні картки з програмами кешбеку, а також картки, які надають можливість отримувати додаткові бонуси під час використання в певних категоріях торгових мереж.

Однією з ключових переваг А-Банку є розширена програма лояльності, яка передбачає накопичення бонусів за покупки та можливість отримання кешбеку до 20% у вибраних категоріях. Завдяки цьому банк створює привабливі умови для своїх клієнтів, що сприяє зростанню частки активних платіжних карток серед усього портфеля. За останній рік кількість активних карток зросла на 15%, що демонструє успішність обраної стратегії.

На сьогоднішній день АТ «Акцент-Банк» активно працює над розширенням функціоналу платіжних карток, додаючи можливість інтеграції з новими цифровими платформами та сервісами. Наприклад, у 2023 році банк запровадив функцію мультивалютних рахунків для своїх карток, що дозволяє користувачам одночасно зберігати кошти в кількох валютах та здійснювати транзакції за кордоном без додаткових конвертаційних зборів. Такі нововведення значно підвищують конкурентоспроможність банку на тлі інших фінансових установ.

Аналізуючи продуктову лінійку платіжних карток АТ «Акцент-Банк», варто відзначити, що банк намагається задовольнити різноманітні потреби клієнтів, пропонуючи різні види кредитних та дебетових карток з унікальними умовами та привілеями. Основним пріоритетом у продуктовому портфелі банку є надання широкого спектра послуг для фізичних осіб, що включає як стандартні кредитні продукти, так і спеціалізовані картки для різних цільових

груп (пенсіонерів, дітей, соціальних виплат тощо) (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Продуктова лінійка платіжних карток АТ «Акцент-Банк» та їх основні характеристики

Назва картки	Тип	Цільова аудиторія	Кредитний ліміт	Пільговий період	Процент-на ставка	Основні переваги
Зелена Кредитна Карта	Кредитна	Широке коло клієнтів	До 200 000 грн	62 дні	3%/міс.	Реальний кешбек на рахунок, можливість обирати категорії витрат
Преміальна картка	Кредитна	Преміум-клієнти	1 000 – 500 000 грн	62 дні	3%/міс.	Привілеї у міжнародних аеропортах, високий кредитний ліміт
Картка Жовта	Дебетова	Подорожуючі	-	-	-	Міжнародна платіжна картка, кешбек до 20%
Картка «АТБ»	Дебетова	Покупці мережі АТБ	-	-	-	Знижка 5% у магазинах АТБ, кешбек 1,2% на покупки
Картка «Дитяча»	Дебетова	Діти (6-14 років)	-	-	-	Замінює кишенькові гроші, контроль витрат батьками
Картка «Пенсійна»	Дебетова	Пенсіонери	-	-	-	Отримання пенсій та соцвиплат, оплата комунальних послуг без комісії
Картка «єВідновлення»	Дебетова	Особи, які постраждали від війни	-	-	-	Для отримання грошової допомоги на ремонт пошкодженого житла
Картка «єПідтримка»	Дебетова	Соціально вразливі групи	-	-	-	Для отримання державної допомоги
Картка «Українці Разом»	Кредитна	Патріотично налаштовані клієнти	До 200 000 грн	62 дні	3,4%/міс.	Соціальна картка з підтримкою ветеранів та волонтерів

Джерело: складено за матеріалами [41].

Продуктова лінійка платіжних карток АТ «Акцент-Банк» орієнтована на широке коло клієнтів: від пенсіонерів та дітей до преміум-клієнтів. Основними перевагами карток є вигідні умови кредитування, реальний кешбек, пільгові періоди, а також спеціальні умови для певних категорій покупок (наприклад, покупки в супермаркетах АТБ). Такий диференційований підхід дозволяє банку успішно конкурувати на ринку та залучати нових клієнтів у різних сегментах.

Однією з важливих тенденцій, яку демонструє А-Банк, є стрімке зростання обсягів безготівкових операцій. За даними НБУ, у 2023 році загальний обсяг безготівкових операцій за платіжними картками банку зріс на 30% порівняно з попереднім роком і становив понад 50 млрд грн. Це свідчить про активну адаптацію клієнтів до нових технологій та зростання популярності безготівкових розрахунків навіть в умовах економічної нестабільності. Показовим є також те, що частка безготівкових операцій у загальному портфелі транзакцій банку становить понад 80%, що значно перевищує середній показник по ринку.

Значну роль у цьому відіграла інтеграція карткових продуктів із системами електронних платежів та мобільних гаманців, таких як Apple Pay, Google Pay та Garmin Pay. У 2023 році кількість транзакцій через мобільні гаманці зросла на 50%, що стало результатом зручності користування та високого рівня безпеки. Враховуючи загальну динаміку розвитку ринку, можна прогнозувати, що частка таких операцій продовжить зростати у найближчі роки.

Одним із напрямків, який активно розвиває А-Банк, є впровадження цифрових карток та сервісів для здійснення платежів в онлайновому середовищі. У 2022 році банк запустив можливість випуску віртуальних платіжних карток, які не потребують фізичного носія. Це рішення орієнтоване на клієнтів, які здійснюють більшість покупок онлайн і бажають знизити ризики, пов’язані з використанням фізичних карток.

Також слід відзначити ініціативу банку щодо розвитку карток з

підвищеним рівнем захисту. А-Банк активно інтегрує технології штучного інтелекту та машинного навчання для моніторингу транзакцій та виявлення підозрілих активностей. Це дозволяє банку оперативно реагувати на потенційні загрози та забезпечувати високий рівень безпеки для своїх клієнтів.

У 2023 році банк також розпочав впровадження технології блокчейн для підвищення прозорості операцій. Зокрема, токенізація особистих даних клієнтів стала важливою складовою захисту інформації. Це дозволяє банку уникати несанкціонованого доступу до даних, забезпечуючи захист персональної інформації під час проведення транзакцій.

На сьогоднішній день А-Банк має міцні позиції серед провідних українських банків, які спеціалізуються на обслуговуванні роздрібних клієнтів. Головними конкурентами є такі установи, як ПриватБанк, monobank та Ощадбанк, що також активно впроваджують цифрові технології та нові платіжні продукти. Однак А-Банк вигідно вирізняється гнучкістю та швидкістю впровадження нових рішень, що дозволяє йому успішно конкурувати на ринку.

Стратегічною метою банку є продовження розширення клієнтської бази через активне використання цифрових каналів обслуговування та запровадження нових технологічних продуктів. В умовах зростаючої конкуренції на ринку платіжних карток А-Банк прагне зміцнити свої позиції завдяки інноваційним продуктам, які орієнтовані на зручність, швидкість та безпеку розрахунків.

Таким чином, АТ «Акцент-Банк» демонструє успішну динаміку розвитку операцій з платіжними картками завдяки впровадженню новітніх технологій та адаптації до сучасних викликів. Зосередженість на цифрових продуктах, інтеграція з мобільними платіжними платформами та застосування блокчейн-технологій створюють конкурентні переваги для банку та підвищують рівень довіри клієнтів. Продовження цієї стратегії дозволить А-Банку і надалі залишатися одним із провідних гравців на ринку платіжних карток України.

Висновки до розділу 2

У розділі 2 було проведено комплексний аналіз структури ринку банківських платіжних карток в Україні, оцінено динаміку використання карткових продуктів, а також розглянуто вплив сучасних фінансових технологій на розвиток цього сегменту. В ході дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Проведений аналіз показав, що український ринок платіжних карток продовжує зростати, зокрема у сегменті безготівкових операцій. У 2023 році спостерігалося значне зростання загальної кількості платіжних карток та підвищення активності користувачів. Домінуючими гравцями на ринку залишаються великі банки, такі як ПриватБанк та monobank, проте середні банки, зокрема АТ «Акцент-Банк», демонструють позитивну динаміку розвитку і поступово зміцнюють свої позиції. Ключовими факторами розвитку ринку є впровадження інноваційних платіжних рішень, розширення функціоналу карткових продуктів, а також активізація конкуренції між банками.

2. Кількість активних платіжних карток у 2023 році продовжувала зростати, що свідчить про популярність безготівкових розрахунків серед населення. Основними тенденціями є збільшення кількості транзакцій у мережі Інтернет та розширення використання карток для повсякденних покупок. Зростання обсягів транзакцій супроводжується підвищенням комісійних доходів банків від використання POS-терміналів та онлайн-платежів. Зокрема, кількість безконтактних операцій та використання цифрових гаманців (Apple Pay, Google Pay) суттєво збільшилася, що створює нові можливості для банківських установ.

3. Аналіз показав, що впровадження фінансових технологій (FinTech) є основним драйвером змін на ринку платіжних карток. Використання блокчейн-рішень, мобільних застосунків та систем токенізації значно підвищило рівень безпеки та зручності платежів. Водночас інтеграція штучного інтелекту та великих даних (Big Data) сприяє вдосконаленню процесів моніторингу та

аналізу поведінки споживачів, що дозволяє банкам пропонувати персоналізовані продукти та знижувати ризики шахрайства. Ці технології позитивно впливають на дохідність карткових операцій та стимулюють банки до розширення своїх цифрових можливостей.

4. АТ «Акцент-Банк» демонструє стабільне зростання в сегменті платіжних карток, що підтверджується зростанням загальної кількості карток з 1,70 млн у 2020 році до 5,87 млн у 2024 році. Особливу увагу банк приділяє кредитним продуктам, серед яких найбільш популярною є «Зелена Кредитна Карта» з привабливими умовами кредитування та пільговим періодом до 62 днів. Завдяки розширенню продуктової лінійки, банку вдалося залучити різні категорії клієнтів, зокрема дітей, пенсіонерів, покупців у торговельних мережах та соціально вразливі групи. Позитивна динаміка доходності банку свідчить про ефективність впровадження новітніх фінансових технологій, зокрема систем кешбеку та програм лояльності, що підвищують активність використання карток серед клієнтів.

РОЗДІЛ 3
ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОПЕРАЦІЙ БАНКІВ НА РИНКУ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК

3.1. Основні проблеми розвитку операцій із платіжними картками в Україні

Ринок платіжних карток в Україні демонструє тенденцію до сталого зростання, проте стикається з низкою проблем, які значно ускладнюють подальший розвиток цього сегменту. Незважаючи на активну інтеграцію сучасних фінансових технологій, стрімке впровадження мобільних банкінг-додатків та зростаючу популярність безготівкових розрахунків, існує ряд факторів, що гальмують підвищення ефективності операцій із платіжними картками та обмежують можливості банківської системи у сфері карткових продуктів [35].

Однією з найбільш актуальних проблем залишається питання безпеки платіжних операцій. З огляду на те, що кількість шахрайських операцій в Україні зростає щорічно, банки змушені постійно вдосконалювати свої системи захисту. Проте, розвиток методів цифрового шахрайства випереджає технологічні новації банківських установ, що створює постійний ризик втрати фінансових активів та конфіденційних даних клієнтів. Зокрема, часті фішингові атаки та маніпуляції із захопленням даних карток за допомогою шкідливого програмного забезпечення є однією з ключових загроз, які мають бути враховані при розробці сучасних карткових продуктів. Попри впровадження технологій багатофакторної автентифікації та систем моніторингу транзакцій у реальному часі, банки не завжди здатні оперативно реагувати на нові методи шахрайства, що призводить до значних фінансових втрат як для банківських установ, так і для споживачів.

Ще однією проблемою, що обмежує розвиток ринку платіжних карток, є

низький рівень фінансової грамотності населення. За оцінками Національного банку України, лише 35% дорослого населення вважаються фінансово обізнаними, що значно нижче середньосвітового показника. Це особливо відчутно у віддалених та сільських регіонах, де люди частіше використовують готівку та недооцінюють переваги цифрових платіжних інструментів. Брак знань щодо правильного користування платіжними картками призводить до низького рівня адаптації населення до нових технологій, таких як безконтактні платежі, мобільні гаманці та токенізація даних. Фінансова неграмотність також є причиною підвищеної вразливості до шахрайських схем та неспроможності громадян захистити себе від ризиків цифрових операцій. Недовіра до банківської системи, яка була сформована у період частих фінансових криз, також додає труднощів у процесі впровадження нових платіжних рішень, що негативно впливає на активність використання платіжних карток [59].

Проблема платіжної інфраструктури у регіонах країни є ще одним фактором, який суттєво обмежує розвиток ринку. У той час, як у великих містах створено розгалужену мережу банкоматів та POS-терміналів, у малих містах і сільських районах досі існує обмежений доступ до безготівкових розрахунків. Це зумовлено високими витратами на впровадження та підтримку платіжної інфраструктури в умовах недостатнього попиту, а також недостатньою увагою з боку банків до цих регіонів. Низька рентабельність таких інвестицій призводить до ситуації, коли місцеві жителі не мають можливості користуватися платіжними картками для щоденних потреб, що знижує загальний рівень безготівкових розрахунків у країні. Така ситуація створює своєрідне замкнене коло: обмежений доступ до безготівкових інструментів призводить до низької популярності платіжних карток, що, у свою чергу, стримує банки від розширення платіжної мережі.

Вартість еквайрингових послуг для малого та середнього бізнесу залишається на високому рівні, що також негативно впливає на поширення безготівкових розрахунків серед підприємців. Оскільки значна частина витрат на впровадження платіжних терміналів перекладається на підприємців, вони

часто віддають перевагу готівковим розрахункам. Крім того, високі комісії за обробку безготівкових платежів у роздрібних мережах створюють додаткові витрати для бізнесу, що є суттєвою перешкодою для використання платіжних карток у малих підприємствах. Це призводить до того, що значна частина малого бізнесу залишається поза сферою безготівкових розрахунків, що, в свою чергу, обмежує потенціал зростання ринку.

Суттєвою перешкодою для розвитку національного ринку є домінування міжнародних платіжних систем, таких як VISA та MasterCard, які контролюють більшу частину ринку. Це обмежує можливості для впровадження та розвитку національних платіжних рішень, таких як система «Простір». Через відсутність національної платіжної платформи, яка могла б скласти конкуренцію міжнародним системам, банки змушені орієнтуватися на зовнішні технологічні рішення, що не завжди відповідають місцевим умовам та особливостям українського ринку. Така залежність не лише знижує технологічну автономність фінансової системи країни, але й створює ризики відсутності доступу до ключових платіжних інструментів у разі змін у глобальній фінансовій ситуації.

Регуляторні виклики також залишаються на порядку денному. Відсутність чіткої та стабільної нормативної бази для використання новітніх фінансових технологій уповільнює процеси інновацій та створює правову невизначеність для банківських установ. Наприклад, питання використання блокчейн-технологій для підвищення прозорості платіжних операцій досі не має чіткої регламентації, що обмежує їхнє використання у банківському секторі. Крім того, постійні зміни у регуляторному середовищі, надмірна бюрократизація процесів та недосконаліть законодавчої бази щодо захисту прав споживачів створюють додаткові перепони для ефективного розвитку ринку платіжних карток.

Таким чином, основні проблеми, що стримують розвиток операцій із платіжними картками в Україні, охоплюють питання безпеки, інфраструктурних обмежень, високу вартість обслуговування, низький рівень

фінансової грамотності, регуляторні перешкоди та зовнішню залежність від міжнародних платіжних систем. Для подолання цих викликів необхідний комплексний підхід, що включає реформування законодавчої бази, розширення платіжної інфраструктури, активізацію фінансової освіти та стимулювання використання безготівкових розрахунків як з боку споживачів, так і з боку підприємців.

3.2. Напрями вдосконалення операцій банків на ринку платіжних карток

Розвиток ринку банківських платіжних карток в Україні є складним процесом, що потребує системних реформ та адаптації до сучасних фінансових і технологічних викликів. Вдосконалення цього сегмента значною мірою залежить від здатності банківських установ інтегрувати новітні технології, розширювати спектр надаваних послуг та посилювати безпекові заходи, враховуючи при цьому регуляторні та ринкові обмеження. Оцінка поточного стану ринку свідчить про наявність значних передумов для його подальшого розвитку, однак ефективне використання цих можливостей вимагає узгоджених дій усіх учасників ринку та держави.

Перспективи зростання цього ринку та можливі напрями його вдосконалення можуть бути проаналізовані за допомогою SWOT-аналізу, який дозволяє систематизувати внутрішні та зовнішні фактори впливу, враховуючи наявні сильні сторони, слабкі місця, можливості та загрози для банківських установ, які діють у сфері карткових операцій.

Матриця SWOT-аналізу вітчизняного ринку платіжних карток (табл.3.1) дає можливість оцінити наявний стан ринку. Ця матриця відображає основні внутрішні та зовнішні фактори, які впливають на функціонування вітчизняного ринку банківських платіжних карток. Зокрема, серед основних сильних сторін варто виділити високий рівень проникнення безготівкових платежів, що вже

сформувало стійкі основи для розширення використання платіжних карток серед населення, а також наявність розгалуженої мережі POS-терміналів та банкоматів, яка підтримує зростання обсягу безготівкових операцій. Разом з тим, недостатня глибина інтеграції новітніх технологій, таких як токенізація чи цифрові платіжні системи, залишається однією з ключових слабких сторін цього сегмента. Залежність від міжнародних платіжних систем та нерівномірність економічного розвитку регіонів також обмежують потенціал ринку.

Таблиця 3.1

Матриця SWOT-аналізу вітчизняного ринку платіжних карток

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Високий рівень проникнення безготівкових платежів. 2. Розгалужена мережа POS-терміналів та банкоматів. 3. Широкий асортимент банківських продуктів. 4. Наявність стабільної інфраструктури банківських послуг.	1. Недостатня інтеграція сучасних технологій. 2. Відсутність національної платіжної системи. 3. Висока залежність від міжнародних платіжних систем. 4. Низький рівень фінансової грамотності населення. 5. Обмежений доступ до фінансових послуг у сільських регіонах.
Можливості	**Загрози**
1. Запровадження нових цифрових технологій (токенізація, блокчейн). 2. Збільшення попиту на цифрові платіжні рішення серед населення. 3. Розвиток законодавчої бази для регулювання цифрових активів. 4. Активізація інтеграції платіжних систем із мобільними технологіями.	1. Зростання кіберзагроз та шахрайства. 2. Нестабільність економічного середовища. 3. Високий рівень залежності від зовнішніх економічних умов. 4. Регуляторні обмеження щодо використання криптовалют.

На сьогодні в Україні сформувалися сприятливі умови для подальшого

розвитку ринку платіжних карток, що створює значний потенціал для впровадження нових технологій і вдосконалення існуючих продуктів. Однією з основних переваг банківських платіжних карток є їх висока ліквідність порівняно з депозитними інструментами, що особливо важливо в умовах економічної нестабільності. Крім того, діючі адміністративні обмеження на готівкові розрахунки стимулюють населення переходити на безготівкові форми зберігання та обігу коштів. Розвиток цифрових технологій та зростання обсягів покупок в онлайн-середовищі, а також активізація інтернет-банкінгу створюють додаткові стимули для розширення використання платіжних карток. До цього слід додати зацікавленість держави, бізнесу та банківських установ у розвитку електронних розрахунків, що також сприяє розширенню цього сегмента.

Враховуючи виявлені проблеми та аналіз наукової літератури розглянемо основні перспективні напрями вдосконалення ринку платіжних карток в Україні (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Напрями удосконалення вітчизняного ринку банківських платіжних карток [54].

Одним із першочергових напрямів вдосконалення є активне впровадження сучасних платіжних технологій та інтеграція інноваційних рішень. Використання таких технологій, як токенізація, біометрична автентифікація, безконтактні платежі та мобільні застосунки, сприятиме підвищенню ефективності банківських операцій і водночас дозволить покращити користувацький досвід. Сучасні цифрові платформи дозволяють банкам розширювати можливості карткових продуктів, роблячи їх більш гнучкими та доступними для різних категорій споживачів. Важливим аспектом є також інтеграція платіжних рішень із мобільними технологіями, що забезпечує зручність проведення операцій та сприяє розширенню використання карткових продуктів серед молодшого покоління та активних користувачів цифрових послуг.

Водночас технологічне вдосконалення має супроводжуватися адаптацією банківських продуктів до потреб різних сегментів клієнтів. Досвід показує, що на сучасному етапі розвитку ринку стандартні кредитні та дебетові картки вже не відповідають зростаючим вимогам споживачів, які очікують отримувати комплексні послуги в межах одного платіжного продукту. Персоналізація банківських продуктів, розробка індивідуалізованих програм лояльності, інтеграція можливостей для управління цифровими активами – усе це дозволить банкам не лише залучити нових клієнтів, а й утримати наявних, підвищуючи їхню задоволеність від обслуговування.

Паралельно з розробкою нових продуктів важливим завданням є підвищення рівня безпеки платіжних операцій. Зростання кіберзагроз, збільшення кількості шахрайських операцій та активізація зловмисників, орієнтованих на крадіжку персональних даних, створюють серйозні виклики для банківського сектора. У цьому контексті банки повинні активно впроваджувати багаторівневі системи автентифікації, автоматизовані платформи моніторингу транзакцій, системи виявлення аномальної поведінки користувачів. Використання технологій штучного інтелекту для аналізу фінансових операцій дозволить підвищити ефективність захисту даних та

знизити ризик несанкціонованих втручань [55].

Регуляторне вдосконалення також є важливим напрямом для створення сприятливого середовища розвитку банківського ринку платіжних карток. Відсутність чіткої нормативно-правової бази для регулювання нових платіжних технологій, таких як електронні гроші, криптовалюти, а також високі комісії за проведення транзакцій обмежують здатність банків адаптуватися до сучасних умов. У зв'язку з цим необхідним є створення єдиного нормативного поля, яке б дозволило банкам ефективно впроваджувати інноваційні платіжні продукти. Зокрема, доцільним є запровадження законодавчого обмеження банківських комісій при проведенні операцій із платіжними картками на рівні, що відповідає вимогам ЄС.

Аналіз поточного стану ринку свідчить про те, що висока комісійна винагорода, яку банки-еквайри сплачують емітентам платіжних карток (так званий інтерчейндж), суттєво перевищує аналогічні показники у розвинених країнах, що створює перешкоди для розвитку бізнесу та стимулює відмову від безготівкових розрахунків. З огляду на це, було розроблено проект Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо законодавчого регулювання комісійної винагороди за інтерчейндж відповідно до положень Регламенту 2015/751 Європейського Парламенту та Ради», який передбачає поступове зниження розміру інтерчейндж до 0,2% для дебетових карток і 0,3% для кредитних. Впровадження цього законопроекту дозволить знизити витрати підприємств на обслуговування платіжних карток та створить передумови для зростання обсягів безготівкових операцій.

Поряд із цим, важливим аспектом розвитку ринку платіжних карток є підвищення фінансової грамотності населення. Недостатній рівень обізнаності щодо використання карткових продуктів, особливо серед старших вікових груп, суттєво гальмує інтеграцію сучасних фінансових технологій у повсякденний обіг. Розробка освітніх програм, проведення масових інформаційних кампаній та організація спеціалізованих тренінгів є необхідними заходами для популяризації безготівкових розрахунків та формування позитивного

сприйняття банківських продуктів серед широких верств населення.

Отже, удосконалення операцій банків на ринку платіжних карток передбачає реалізацію комплексних заходів, орієнтованих на розвиток сучасної технологічної бази, підвищення безпеки транзакцій, регуляторну підтримку та активізацію освітньої діяльності. Такий системний підхід дозволить забезпечити стале зростання ринку, підвищення конкурентоспроможності банківського сектора та створення більш сприятливих умов для розвитку безготівкових розрахунків у майбутньому.

3.3. Прогнозування тенденцій розвитку ринку банківських карткових платежів

Перспективи розвитку ринку банківських платіжних карток в Україні значною мірою визначаються динамікою впровадження сучасних технологій, зміною поведінкових моделей споживачів, а також економічними та регуляторними факторами. Визначення ключових тенденцій цього сегмента дозволяє сформувати цілісне уявлення про вектор його трансформації та можливі напрями подальшого розвитку.

Для прогнозування тенденцій розвитку ринку банківських платіжних карток в Україні у 2025 році використовувалися дані Національного банку України за період з 01.01.2020 по 31.12.2023, що відображають динаміку основних показників у попередні роки. Враховувалися особливості функціонування банківської системи у період економічної нестабільності, а також вплив воєнних дій на картковий сегмент. Окремо слід зазначити, що з огляду на об’єктивні обставини (зокрема, у зв’язку з повномасштабним російським вторгненням), протягом лютого-травня 2022 року Національний банк України тимчасово припинив збір даних, що дещо вплинуло на повноту інформації. Тим не менш, аналіз доступних показників дозволив визначити базові тренди та розробити прогноз розвитку ринку на 2025 рік, зокрема у

контексті очікуваного зростання обсягів безготівкових платежів, розширення використання сучасних технологій та підвищення рівня фінансової інклюзії.

На рисунку 3.1 представлено прогнозоване зростання кількості банківських платіжних карток в Україні за період 2020-2025 років. Прогноз демонструє стабільну тенденцію до збільшення кількості карток, що відображає поступову цифровізацію банківських послуг, зростання популярності безготівкових розрахунків та активне впровадження новітніх технологій, таких як безконтактні платежі та мобільні гаманці.

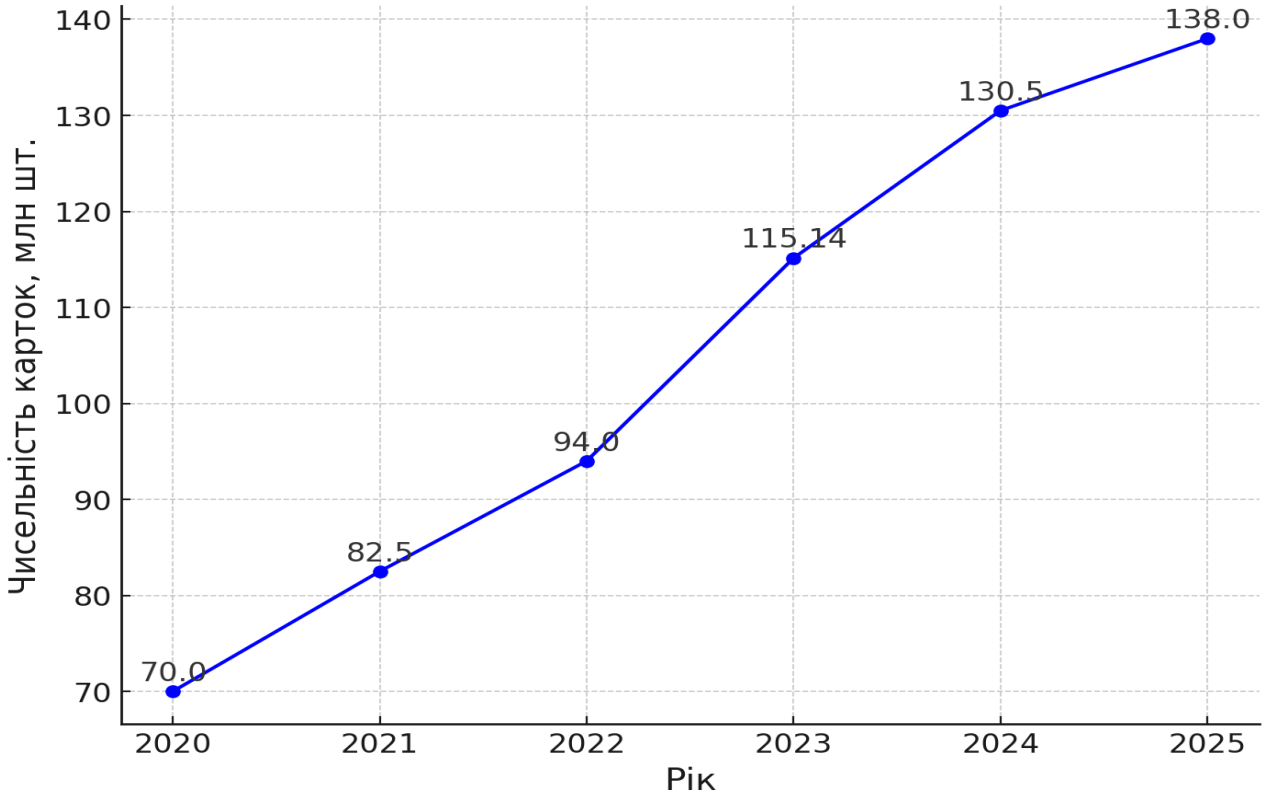

Рис. 3.1. Прогноз динаміки зміни кількості банківських карток до 2025 року.

Джерело: власні розрахунки на основі даних Національного банку України.

Згідно з прогнозом, у 2024 році кількість карток досягне 130,5 мільйона одиниць, а до кінця 2025 року очікується подальше зростання до 138 мільйонів. Такий приріст зумовлений зростаючим попитом на електронні платежі та розширенням банківської інфраструктури.

З огляду на стрімкий розвиток фінансових технологій (FinTech) та цифровізацію банківських послуг, основними трендами у сфері карткових платежів залишатимуться інтеграція сучасних платіжних рішень, таких як мобільні платежі, цифрові гаманці, токенізація та безконтактні технології. У цьому контексті, очікується зростання частки безконтактних карток у загальній структурі платіжних інструментів, що зумовлено збільшенням кількості POS-терміналів, оснащених підтримкою NFC, а також розвитком мобільних застосунків для дистанційного управління банківськими операціями.

Поряд із цим, важливим напрямом розвитку стане розширення використання карткових продуктів у сегменті електронної комерції. Враховуючи зростання обсягів онлайн-покупок та активізацію використання інтернет-банкінгу, банки будуть орієнтуватися на створення спеціалізованих карткових продуктів, які б поєднували традиційні можливості із підвищеним рівнем захисту для операцій у цифровому середовищі. Прогнозується, що у найближчі роки популярність отримають багатофункціональні картки, що пропонують додаткові послуги, такі як cashback, персоналізовані програми лояльності, а також можливість інтеграції з цифровими активами та криптовалютами.

Зокрема, у контексті прогнозування тенденцій розвитку ринку варто звернути увагу на посилення конкурентної боротьби між традиційними банками та FinTech-компаніями, що активно впроваджують інноваційні платіжні рішення. Розширення присутності необанків, які надають усі послуги у дистанційному форматі, призведе до необхідності для традиційних установ адаптувати свої продукти до цифрових потреб споживачів. Банки будуть змушені активізувати розробку нових мобільних сервісів та інтегрувати їх з платіжними системами для підвищення зручності використання.

Окремим вектором прогнозованого розвитку є подальше поширення та удосконалення систем захисту карткових платежів. На тлі зростання обсягів електронної комерції та збільшення ризиків шахрайства з банківськими картками, значна увага приділятиметься вдосконаленню системи кібербезпеки,

запровадженню багатофакторної автентифікації, а також автоматизованим системам моніторингу та виявлення підозрілих транзакцій. Це дозволить мінімізувати ризики шахрайства та забезпечити додатковий рівень довіри з боку споживачів до безготівкових розрахунків.

Поряд із технологічними змінами, важливими залишатимуться й регуляторні аспекти. Зокрема, національний регулятор – Національний банк України – продовжуватиме працювати над гармонізацією законодавчої бази із європейськими стандартами, що стосується як комісійних ставок, так і правового регулювання операцій з електронними грошима та цифровими активами. Одним із ключових регуляторних пріоритетів є впровадження законодавчих змін, спрямованих на обмеження комісійної винагороди за інтерчейндж, що дозволить знизити загальну вартість еквайрингових послуг для бізнесу та стимулювати подальше розширення безготівкових розрахунків.

Загалом, прогнозовані тенденції розвитку ринку банківських платіжних карток в Україні передбачають комплексне впровадження інноваційних технологій, вдосконалення продуктового ряду, посилення безпеки транзакцій та адаптацію до нових вимог споживачів. Це сприятиме підвищенню ефективності банківських послуг, розширенню обсягів безготівкових операцій та формуванню більш конкурентоспроможного ринкового середовища у довгостроковій перспективі.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі було проведено комплексний аналіз основних проблем та перспектив розвитку ринку банківських платіжних карток в Україні, запропоновано напрями його вдосконалення та здійснено прогнозування майбутніх тенденцій.

1. Аналіз показав, що, попри значні досягнення у сфері безготівкових розрахунків, війна призвела до нерівномірного розвитку платіжної

інфраструктури, скорочення мережі відділень та банкоматів у прифронтових та окупованих регіонах, а також до зниження платоспроможності населення. Зміна поведінкових моделей споживачів, збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб та посилення кіберзагроз залишаються ключовими викликами для банківських установ. Водночас банки адаптувалися до нових умов шляхом впровадження віддалених каналів обслуговування, активізації безконтактних платежів та запровадження спеціальних програм підтримки для постраждалих клієнтів.

4. Запропоновані напрями вдосконалення операцій включають впровадження новітніх технологій, зниження комісійних ставок на еквайринг для підтримки малого та середнього бізнесу, а також посилення захисту карткових транзакцій. Увага також приділяється необхідності підвищення рівня фінансової грамотності серед населення, що стане основою для збільшення використання безготівкових платежів.

3. Прогнозування тенденцій розвитку ринку на 2024-2025 роки враховує поступове відновлення економічної активності та зростання довіри населення до банківської системи. Очікується, що попри всі труднощі, ринок банківських платіжних карток зберігатиме тенденцію до зростання, досягнувши нових показників завдяки модернізації банківської інфраструктури, впровадженню цифрових рішень та підтримці регуляторних змін, спрямованих на адаптацію до європейських стандартів.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження ринку банківських платіжних карток можна зробити такі висновки:

1. Ринок банківських платіжних карток зазнав глибокої трансформації — від епохи перших кредитних карток у 1950-х роках до сучасних безконтактних та мобільних рішень, таких як Apple Pay і Google Pay. Ця еволюція змінила не лише технічні підходи до платежів, але й структуру фінансових послуг, сприяючи інтеграції банків з іншими секторами економіки та стимулюючи глобальні тенденції до безготівкових розрахунків. Підвищення швидкості та зручності платежів створило умови для масового використання нових фінансових інструментів серед населення та бізнесу.

2. Сучасні платіжні картки виконують функції, які виходять далеко за межі звичайних транзакцій. Окрім доступу до кредитних ліній та розрахунків, вони стали інструментами фінансового планування, управління витратами, програм лояльності та інвестицій. Таке розширення функцій дозволяє банкам залучати клієнтів через додаткові переваги, адаптувати свої продукти під різні потреби та сегменти ринку й активно конкурувати в умовах зростаючої діджиталізації.

3. Роль нормативно-правового регулювання є вирішальною для забезпечення стабільного розвитку ринку. Впровадження Закону України «Про платіжні послуги» стало ключовим кроком у зміцненні регуляторної бази, підвищенні безпеки операцій та захисту прав користувачів. Регулювання від Національного банку України сприяло впровадженню міжнародних стандартів, таких як PCI DSS, що мінімізує ризики шахрайства. Подальша адаптація законодавства до інноваційних фінансових рішень сприятиме сталому розвитку сектору.

4. Ринок банківських платіжних карток в Україні демонструє швидке зростання, що відповідає глобальним тенденціям цифровізації. Окрім

збільшення кількості транзакцій, зростає популярність безконтактних і мобільних платежів. Пандемія COVID-19 та війна прискорили перехід до безготівкових розрахунків, зокрема через зручність і безпеку таких платежів, що підвищує ефективність як для споживачів, так і для бізнесу.

5. Серед українських банків, які домінують на ринку платіжних карток, ключову роль відіграють не лише ПриватБанк і monobank, а й середні установи, як АТ «Акцент-Банк». Приклад цього банку демонструє, як інноваційні продукти, такі як «Зелена Кредитна Карта», можуть стимулювати ріст клієнтської бази. Збільшення кількості карток з 1,70 млн у 2020 році до 5,87 млн у 2024 році свідчить про ефективність його бізнес-моделі та орієнтацію на нові ринки.

6. Фінансові технології є рушійною силою для розвитку карткових платежів. Інновації, такі як токенізація, чипові картки, багатофакторна аутентифікація та автоматизація процесів, суттєво підвищують безпеку операцій. Крім цього, співпраця банків із фінтех-компаніями та торговельними мережами стимулює появу нових продуктів і підвищує доступність фінансових послуг, розширюючи можливості інтеграції ринку.

7. На ринку залишаються значні виклики. Забезпечення кібербезпеки та захист персональних даних стає критично важливим у контексті постійних кіберзагроз. Війна та економічна нестабільність змусили банки адаптувати інфраструктуру під умови кризи, зберігаючи якість обслуговування. Попри ці труднощі, банки продемонстрували високу стійкість, підтримуючи роботу карткових систем навіть в умовах переміщення населення та порушення звичних логістичних ланцюгів.

8. Прогноз розвитку ринку вказує на подальше поширення безконтактних технологій, електронних гаманців та мобільних платіжних рішень. Банки зосереджуватимуться на розвитку індивідуалізованих пропозицій, підвищенні рівня клієнтського сервісу та впровадженні нових програм лояльності. Розширення співпраці з міжнародними фінансовими гравцями та інтеграція до глобальних платіжних систем сприятимуть подальшій модернізації ринку.

9. Інвестиції в нові технології, включаючи штучний інтелект та автоматизовані рішення, відіграватимуть ключову роль у майбутньому розвитку карткових операцій. Вони дадуть змогу банкам персоналізувати обслуговування клієнтів та покращити управління ризиками. Крім того, впровадження «зеленої» фінансової політики може сприяти розвитку екологічно орієнтованих продуктів на ринку платіжних карток.

10. Таким чином, ринок банківських платіжних карток в Україні є одним із найдинамічніших секторів фінансової системи. Його подальший розвиток залежатиме від здатності банків адаптуватися до нових технологій, зміцнення нормативно-правової бази та стійкості до зовнішніх викликів. Успішна інтеграція інноваційних рішень та збереження фокусу на клієнтоорієнтованості забезпечать конкурентоспроможність українських банків як на національному, так і на міжнародному рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамик Б., Ткачук В. Платіжні системи : фундаментальні засади та перспективи трансформації. *Економічний аналіз*. 2019. Т. 29. № 3. С. 63-73.

2. Азізова К.М. Загальна характеристика банківських операцій з платіжними картками. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. Випуск 5 (05). 2018. С. 248-254.

3. Алексеєнко М.Д. Операції банків з платіжними картками: класифікація та характеристика. Галузева, міжгалузева та регіональна економіка. Вчені записки. Випуск 10. 2018. С. 187-192.

4. Аналіз банківської діяльності: підручник / А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуненко та ін. К.: КНЕУ, 2019. 479 с.

5. Архірейська Н. В., Кучкова О. В. Сучасні тренди платіжного ринку України – безготівкові розрахунки та електронні гаманці. *Ефективна економіка,* 2021. № 6.

6. Банківська система : підручник / [М. Крупка, Є. Андрущак, Н. Пайтра та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук, проф. М. Крупки. – 2-ге вид., переробл. і доповн. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2023. 524 с

7. Банківська система: навчальний посібник / [Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О.] ; за заг. ред. Н. С. Ситник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с.

8. Банківська справа: навчальний посібник / Т. Б. Стечишин, Б. Л. Луців. [2-ге вид. випр. і доповн.]. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 404 с

9. Банківські операції: в схемах, таблицях, коментарях : навч. посібник. / уклад. : О.М. Гладчук, І.Я. Ткачук, В.М. Харабара. Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 208 с.

10. Білий М. М. Особливості розвитку ринку платіжних карток в Україні. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2019. Вип. 15 (2). С. 119-128

11. Біломістна І. І., Сословський В. Г. Фактори впливу на розвиток

карткової платіжної системи України. Банківська справа. 2023. №1(109). С. 98-109.

12. Бондарець О. М., Бондаренко Л. Ф., Водолазська Н. В., Хиль Стан Л. П. Проблеми та перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні. Бізнес Інформ. 2018. № 8. С. 153-157.

13. Васильченко З. М., Пилипенко А. М. Аналіз ринку платіжних карток та платіжної інфраструктури. Економіка та суспільство. Електронне наукове фахове видання, 2022. №37. URL: https://cutt.ly/FeuTRhzQ

14. Волкова Н. І., Криворучко А., Янішевський Б. Розвиток ринку платіжних послуг в умовах невизначеності. Modern Economics, 2023. №39. С. 18-25.

15. Гатаулліна Е.І., Клименко М. Особливості сучасної структури банківської системи України. Економіка та суспільство. 2022. №37. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1204/1159

16. Гладких Д. М. Ключові проблеми капіталізації банківської системи України та напрями її зростання. *Бізнес Інформ*. 2021. №5. С. 327–333.

17. Гура О.Л., Крижановський О.О. Проблеми та перспективи функціонування банківської системи України. Ефективна економіка. 2020. Випуск 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7861

18. Джусов, О. А., Піляк, О. І. Поточний стан, проблеми та перспективи розвитку платіжних систем в Україні. *Економічний простір.* (154), 2020. С. 190-196.

19. Дзюблюк О. Банківські платіжні картки як головна форма сучасних грошових відносин і основа грошового обігу. *Економічний аналіз.* 2024. Том 34. №1. С. 152-164.

20. Дзюблюк О. Луців Б., Чайковський Я. Сучасний розвиток ринку платіжних карток у цифровій економіці. *Financial and credit activity problems of theory and practice*, 2022. Т. 6, № 47. С. 51–64.

21. Дзюблюк О., Луців Б., Чайковський Я. Сучасний розвиток ринку платіжних карток у цифровій економіці. *Financial and Credit Activity: Problems*

of Theory and Practice. 2022. №6 (47). С. 51-63.

22. Домбровська Л.В. Сучасні тенденції в управлінні ресурсами комерційних банків України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. №21. С.39-44.

23. Дребот Н.П., Галайко Н.Р., Галько О.Р. Актуальні проблеми планування банківської діяльності та шляхи їх вирішення. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2021. №21.14. С. 191-199.

24. Дубина М. В., Садчикова І. В., Середюк І. О. Концептуальні підходи до підвищення рівня безпечності банківського платіжного середовища України. *Бізнес-Інформ*, 2020. №3. С. 349-359.

25. Еволюція становлення та розвитку пластикових карток як інструменту безготівкових розрахунків. *Букліб.* URL : https://buklib.net/books/25810/

26. Історія виникнення банківських платіжних карт. *Easypay.* 2017. URL: https://blog.easypay.ua/istoriya-viniknennya-bankivskih-platizhnih-kart/

27. Катюха К. О., Успаленко В. І. Аналіз стану та розвитку ринку платіжних карток. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики*. 2022. № 2 (18). С. 34–36.

28. Кількість комерційних банків в Україні. Сайт Мінфін. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/2024/

29. Корецька Н. І., Збирун Д. В. Ринок платіжних карток України: аналіз та стратегії забезпечення ефективності функціонування : монографія. Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2021. 141 с.

30. Косова Т. Д., Циганов О. Р. Банківські операції : навч. посібн. К. : Центр учбової літератури, 2018. 372 с

31. Коць О. О., Гоменюк В. В. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні. *Економіка та суспільство. Електронне наукове фахове видання*. 2018. №15. С. 671-678.

32. Кравець В.М., Савченко А.С. Платіжні картки в Україні. К.: Факт. 2019. 32 с.

33. Кравчук К. Аналіз використання карткових послуг в Україні. *Студентські наукові читання 2023*. Матеріали конференції першого туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт Поліського національного університету, 30 листопада 2023 р. Житомир : Поліський національний університет. 2023. с. 58-60.

34. Кравчук К. Окремі аспекти управління банківського ринку платіжних карток. *Сучасний менеджмент: витоки, реалії та перспективи розвитку*: тези доп. X Всеукр. студент. наук.-практ. конф., присвяч. 73-ій річниці від дня народження д.е.н., професора Петра Степановича Березівського. Львів, 2024. С. 72-75

35. Ліхачов М. Проблеми та перспективи банківського сектору. Юридична газета Online. URL: https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/problemi-ta-perspektivi-bankivskogo-sektoru-.html

36. Матвійчук Н. М., Мартинюк Р. Ф. Банківська система : конспект лекцій (електронне видання). Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки. 2022. 121 с.

37. Наглядова статистика НБУ. Офіційний сайт НБУ. URL: https://cutt.ly/Cer32qLL.

38. Основні показники діяльності банків України за 2020-2024 рр. URL: https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#1

39. Офіційний веб-сайт Національного банку України. URL: https://bank.gov.ua/

40. Офіційний сайт Асоціації українських банків. URL: http://aub.org.ua.

41. Офіційний сайт АТ «Акцент-Банк». URL: https://a-bank.com.ua/

42. Пасиви банків України (2020-2024). Мінфін. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/passive/

43. Пиріг С. О., Іщук Л. І., Олександренко І. В. Оцінка рівня ринку платіжних карток та чинники впливу на його розвиток. *Економічний форум*. 2021. №1. С. 184-192

44. Пиріг С. О., Іщук Л. І., Олександренко І. В. Оцінка рівня ринку

платіжних карток та чинники впливу на його розвиток. *Економічний форум*, 2021. № 1. С. 184-192.

45. Пожидаєва М. А. Еволюція використання електронних платіжних інструментів: фінансово-правовий аспект. Правові горизонти. 2020. № 20 (33). С. 82–87.

46. Положенням про порядок емісії та еквайрингу платіжних інструментів Постанова Національного банку України; Положення від 29.07.2022 № 164. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0164500-22#Text

47. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про порядок емісії та еквайрингу платіжних інструментів» від 29.07.2022 № 164 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0164500-22#Text

48. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про реєстрацію платіжних систем, учасників платіжних систем та технологічних операторів платіжних послуг» від 26.09.2022 № 208 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0208500-22#Text

49. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. №2121–III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121–14#Text

50. Про міжбанківське обслуговування операцій із застосуванням спеціальних платіжних засобів Національної системи масових електронних платежів. Постановою НБУ від 11.11.2005 № 424 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0424500-05#Text

51. Про платіжні послуги. Закон України від 30.06.2021 № 1591-I URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text.

52. Рац О.М. Дослідження ефективності функціонування банківських установ України в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. Випуск №47. 2023. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2153

53. Ситник Н.С., Стасишин А.В., Блащук-Девяткіна Н.З., Петик Л.О. Банківська система: навчальний посібник; за заг. ред. Н. С. Ситник.- Львів:

ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 580 с.

54. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf?v=4

55. Худолій Ю. С., Таранець Б. В. Сучасний стан та інноваційні напрями розвитку платіжних систем в Україні. *Social Economics*. 2021. №61. С. 177–191.

56. Чкан А. С., Чкан І. О. Електронний банкінг для бізнесу і населення як запорука розвитку ринкової інфраструктури. *Електронний журнал «Ефективна економіка».* 2020. № 4. С. 23-25

57. Швайко Л.М., Микиша А.Д. Сучасні тенденції розвитку банківської системи України. *Соціальна економіка*. 2022. Випуск 63. С. 145– 155.

58. Шум М. А., Якименко О. Є., Лимар К. Г. Організація використання та обліку корпоративних банківських платіжних карток. *Економіка. Фінанси. Право.* 2021. № 10(3). С. 21-23.

59. Що таке токенізована платіжна картка і чим вона відрізняється від безконтактної? Bankchart.com.ua. URL : https://bankchart.com.ua/plastikovi_kartki/novini/scho_take_tokenizovana_platizhna_kartka_i_chim_vona_vidriznyaetsya_vid_bezkontaktnoyi_ekspert_radabank.

Додатки